

CONTRA

Contra
tycks
det
om

Nummer 2. Årgång 6. Mars 1980. Lösnummerpris 5:-.

EVA — AGENT FÖR KGB ★ MOZAMBIQUE

Visst är män och kvinnor olika!

Dagens politiska doktrin är att män och kvinnor är lika i allt. De skillnader som finns skall elimineras genom insatser från samhället. En sådan politik strider direkt mot den biologiska vetenskapens rön. Män och kvinnor är olika. Det är något som vi måste acceptera. Annars skapar vi ett samhälle med diskriminering av såväl män som kvinnor.

I det politiska livet arbetar man nu allmänt för att utjämna skillnaderna mellan män och kvinnor. Man arbetar efter två helt skilda linjer, dels vill man avskaffa den diskriminering som man anser att särskilt kvinnor har varit utsatta för, dels vill man avskaffa könsskillnader som inte har något med diskriminering att skaffa, exempelvis det förhållandet att det oftast är män som blir ingenjörer och oftast kvinnor som blir sjuksköterskor.

Det verkar vara få politiker som har insett att de åtgärder som vidtas för att utjämna skillnaderna är av två principiellt mycket skilda slag. En typ av åtgärder, den som riktar sig mot diskriminering, bygger ytterst på våra politiska ideal om alla människors lika rätt och värde: att alla skall ges samma möjligheter att förverkliga sig själva inom ramen för de möjligheter som samhället kan erbjuda. Det är en mycket hedervärd form av åtgärder, som vi inte alls skall diskutera i den här artikeln. Där har politikerna vårt fulla stöd.

Det finns emellertid också en principiellt helt annan typ av åtgärder, de som försöker avskaffa skillnader mellan könen i människors beteende. Det är det den här artikeln handlar om. Och på detta område finns det mycket att säga om den politik som förs idag.

Det verkar som om politikerna har bestämt sig för att det inte finns några naturliga könsskillnader. Den som vågar påstå motsatsen tas inte på allvar, och vederbörandes synpunkter tas inte ens upp till diskussion. Politikerna har bestämt sig för att män och kvinnor är lika, därmed punkt.

Om det nu inte är så, om det i stället verkligen finns skillnader mellan män och kvinnor, innebär detta att den politik som förs är direkt riktad mot den biologiska verkligheten. Politikerna driver en politik som strider mot vetenskapens rön, detta trots att vetenskapsmän kan upplysa dem om att de har alldeles fel. Det är politikernas ideologiska tro som styr politikens inriktning, inte de fakta som kommer fram genom vetenskapliga

undersökningar.

Vi kommer i artikeln att visa att det verkligen finns mycket betydelsefulla könsskillnader. Den korrekta politiska slutsatsen av detta borde naturligtvis bli att politiken anpassas till dessa skillnader, så att män och kvinnor var för sig ges möjlighet att utvecklas på det sätt som individens förutsättningar medger.

Den politik som nu förs går ut på att undertrycka könsskillnader. Det innebär i själva verket att det blir en diskriminering av både män och kvinnor. Män får inte på bästa sätt utveckla sina anlag och detsamma gäller kvinnorna.

Som politiken i detta avseende har utformats torde den i första hand vara till kvinnornas nackdel. Man försöker anpassa kvinnorna till typiskt manliga mönster, vilket innebär att kvinnorna inte kan utveckla sina rent kvinnliga anlag och tillvarata sina naturliga möjligheter.

En sund politik i könsrollsfrågor borde innebära att vi anpassar oss till de skillnader som verkligen existerar, inte på ett naturvidrigt sätt försöker undertrycka dessa.

Miljö och uppfostran

Den för våra politiker vägledande doktrinen går ut på att konstaterade skillnader mellan könen praktiskt taget uteslutande beror på miljö och uppfostran.

När vi är små påverkas vi, så resonerar man, av omgivningen och de förväntningar som ställs på oss, varför vi får våra typiskt manliga eller kvinnliga egenskaper.

Kunde man bara ändra på miljön skulle människornas egenskaper också ändras. Finge småbarn växa upp i helt lika miljö, skulle alla könsskillnader försvinna.

Så förhåller det sig nu inte. Könsskillnader kan konstateras redan hos spädbarn, och de fortsätter att utvecklas, helt oberoende av miljön. Detta innebär emellertid inte att miljön är oväsentlig. Viss påverkas vi av miljön,

men miljön förklarar långt ifrån alla skillnader.

Yttre könsskillnader

De yttre könsskillnaderna är välbekanta för alla — och de är t.o.m. erkända av politikerna. Inga politiker tror att man genom exempelvis ändrad kosthållning kan påverka mäns och kvinnors kroppsbyggnad, muskelstyrka, röst, kroppslängd etc., så att skillnaden mellan män och kvinnor försvinner. Däremot tror man, av någon oförklarlig anledning, att en ändring av den sociala och psykologiska miljön under uppväxten, kan eliminera alla psykiska skillnader mellan män och kvinnor.

När det gäller de fysiologiska skillnaderna mellan könen är vissa absoluta, dvs. det finns skillnader mellan alla individer av de olika könen. Det gäller t.ex. kroppsbyggnad och könsorgan. Andra skillnader rör genomsnittsvärden. Det kan gälla exempelvis kroppslängd, kroppsstyrka, löpförmåga, anlag för skallighet och färgblindhet. Att skillnaderna inte är absoluta innebär t.ex. att kvinnor i genomsnitt är kortare än män, men att det naturligtvis finns många enskilda kvinnor som är längre än enskilda män.

Individerna avviker från de genomsnittligt fastställda skillnaderna, men det finns ändå otvetydiga skillnader.

Detta innebär naturligtvis också att exempelvis löpförmågan inte alltid är bättre hos män än kvinnor. Få män skulle, ens om de tränade intensivt, kunna springa ifrån Linda Haglund. Men den genomsnittlige mannen kan springa ifrån den genomsnittliga kvinnan.

Könshormoner

Könet är i stor utsträckning lika ifråga om gener och kromosomer, de komponenter i cellerna som för arvsanlagen vidare. Men trots detta visar män och kvinnor upp påtagliga psykiska skillnader. Är det då bara fråga om miljöpåverkan och uppfostran, som våra

Könskillnader i spädbarns beteende kan observeras redan på tre veckor gamla barn. Sannolikt finns skillnaderna redan på fosterstadiet.

könsrollskämpar tror? Svaret är nej. Mannen och kvinnan har olika hormonuppsättningar och dessa påverkar oss mycket starkt både fysiskt och psykiskt. Vi vet t.ex. med säkerhet att det kvinnliga hormonet progesteron kommer in i hjärnan och påverkar hjärnfunktionen. Det är alltså de skilda hormonspektra som gör mannen till man och kvinnan till kvinna, trots att båda könen i allt väsentligt har samma arvsanlag, samma genbestånd.

Då kvinnan lyckas mindre bra på något område brukar man skylla på kulturella och sociala omständigheter, t.ex. könsrollsdifferentieringen. Denna differentiering beror dock främst på just könsbiologiska förhållanden, dvs. genbetingade olikheter i könshormonspektra. Den primära könsrollsdifferentieringen är emellertid i viss grad miljöbetingad och individuell. Graden av skillnad mellan mannens och kvinnans hormonsystem, som alltså är genbetingad, har under långa tidrymder skärpts genom könsurvalet. När våra politiker bortser från dessa biologiska fakta, eller är okunniga om dem, kan det få allvarliga sociala konsekvenser. Vi måste inrätta vårt sociala liv på ett sådant sätt att det harmonierar med de givna biologiska förutsättningarna. Först då kan man och kvinna utvecklas harmoniskt och riktigt och i sanning "förverkliga sig själva."

Vilka är skillnaderna?

I den stora antologin *Le fait féminin* konstateras att hjärnhalvorna arbetar olika hos män och kvinnor. Det är inte frågan om någon upptränad egenskap utan om något som kan konstateras redan vid födelsen.

Hjärnhalvornas olika arbetsätt hos könen medför att könen får olika färdigheter, eller kan utveckla färdigheterna olika långt.

Vad som sägs i det följande, att män respek-

tive kvinnor är överlägsna det andra könet i vissa avseenden, innebär inte att män eller kvinnor skulle vara överlägsna det andra könet generellt. Det innebär inte heller att en viss man skulle vara överlägsen en viss kvinna i en typiskt manlig egenskap eller tvärtom. Det innebär att den genomsnittlige mannen är överlägsen den genomsnittlige kvinnan i "manliga" egenskaper och att den genomsnittlige kvinnan är överlägsen mannen i "kvinnliga" egenskaper.

Det går inte att mäta förmågan att lära språk och förmågan att lösa integralekvationer med samma mått. Det går däremot att konstatera att människor har olika intresse- och egenskapsprofiler, och att dessa profiler till en del beror på personens kön.

Amerikanska intelligensstestundersökningar mäter elva olika egenskaper. Det gäller egenskaper som rymduppfattning, verbal förmåga, numerisk förmåga etc. Material som bygger på miljontals intelligensstester visar att det finns klara könskillnader för nio av de elva egenskaperna som mäts i intelligensstestet! När de olika egenskaperna sammanvägs till en helhet hamnar emellertid män och kvinnor på samma nivå. Men det är snarast en mätteknisk fråga. Ett intelligensstest är inte något objektivt mått, utan en avvägning mellan olika färdigheter, som avvägs mot varandra på ett sätt som gör att män och kvinnor definitionsmässigt hamnar på samma nivå.

Om man så ville kunde man naturligtvis bestämma sig för att typiskt manliga eller kvinnliga egenskaper skulle värderas mer i det sammanlagda resultatet. Nu har man i stället lagt upp testet så, att män och kvinnor får samma resultat. Men detta uppnås alltså trots att det finns könskillnader för nio av de elva egenskaper som mäts!

Sammanfattningsvis innebär de resultat man kommit fram till i olika undersökningar att

män har en bättre rumsuppfattning, medan kvinnor har en bättre verbal förmåga.

Professor Sandra Witelson refererar i *Le fait féminin* Bocks och Kolakowskis forskningsresultat att en del av rumsuppfattningsförmågan är knuten till en recessiv gen i x-kromosomen. För att rumsuppfattningen skall dra fördel av den recessiva genen fordras för pojkar endast att den finns i könskromosomen x. För flickor fordras det emellertid att samma egenskap finns i deras bägge x-kromosomer. (Skillnaden mellan pojkar och flickor när det gäller kromosomer är att könskromosomparet (det 23:e kromosomparet) för pojkar består av en x-kromosom och en y-kromosom, medan flickorna har två x-kromosomer. De övriga 22 kromosomparen är identiska för pojkar och flickor).

Bock och Kolakowski har gjort ett experiment som omfattade 800 försökspersoner. Det bekräftade den teoretiskt ställda hypotesen. 25% av flickorna låg över genomsnittet när det gällde rumsuppfattning, medan hela 50% av pojkarna låg över genomsnittet. Detta menar de är en naturlig förklaring till att det finns betydligt fler män än kvinnor som är arkitekter, ingenjörer, kompositörer etc. Observera emellertid att undersökningsresultatet på inget sätt visar att en enskild kvinna skulle vara sämre i den undersökta egenskapen. 25% av flickorna låg som sagt över bägge könen gemensamma genomsnittsvärde.

Andra forskare har kunnat konstatera att kvinnorna har en verbal överlägsenhet i synnerhet i barn- och skolåldern. Stämning odyll är mera sällsynt bland flickor än bland pojkar.

Experiment

Det finns åtskilliga experiment som har utförts för att studera hormonernas inverkan på människors och försöksdjurs uppträdande. Andra experiment har gått ut på att studera små barn, så små barn att man helt kan utesluta miljöpåverkan.

Det finns f.ö. forskare som hävdar att det finns könskillnader redan på fosterstadiet, men det är naturligtvis svårt att experimentellt bekräfta detta.

Vid en studie av tre veckor gamla barn konstaterades att:

pojkar visar en större rörelseaktivitet (men denna aktivitet är å andra sidan mer okontrollerad än flickornas).

pojkarna reagerar lättare för synintryck och för olika mönster.

flickorna reagerar lättare på ljudintryck. flickorna är mer intresserade av ansikten.

flickorna reagerar intensivare om de utsätts för smärta.

En annan studie av spädbarn visade att flickor reagerade mer om man flyttade moderns röst i rummet, och att de blev mer skrämde av buller.

Vid 5-8 månaders ålder lär sig flickor att känna igen moderns ansikte (och reagerar genom att jolla mot det). Pojkar kan vid denna ålder inte skilja mellan moderns ansikte och en leksak.

Flickor lär sig vanligen tala betydligt tidigare än pojkar. Denna verbala egenskap tar sig

även vanligen uttryck i att de lär sig läsa tidigare och har lättare för att lära sig främmande språk.

Vid ett års ålder kan forskarna konstatera att pojkarna uppträder betydligt djärvare än flickor och att flickor är mer bundna till modern, att de t.ex. ogärna lämnar moderns närhet.

Även mycket små pojkar är intresserade av att ta sönder föremål och studera delarna, något som inte är lika vanligt hos flickor.

Flickor börjar tidigt uppträda för att "beskydda" yngre kamrater och de leker lika gärna med pojkar, flickor som ting.

Pojkar leker hellre än flickor med föremål och föredrar att vara i sällskap med äldre pojkar. Redan i tidig förskoleålder visar pojkar större aggressivitet och större självständighet och originalitet i tänkandet.

Sammanfattningsvis kan man säga att: flickorna visar sig vara bättre då det gäller manuella uppgifter, minnesförmåga, utantillärning och muntlig formuleringskonst.

pojkarna visar sig vara bättre då det gäller numeriska och mekaniska uppgifter, rymduppfattning och teoretisk problemlösning.

flickorna verkar generellt vara mer intresserade av mänskliga kontakter.

En annan faktor som är viktig är att flickorna utvecklas snabbare. För jämnåriga barn ligger flickor vanligen före, medan pojkar utvecklas under en längre period. Den fysiska tillväxten avslutas för flickor i artonårsåldern och för pojkar först i tjugofemårsåldern.

Den långsammare mognadsprocessen för pojkar får en annan intressant konsekvens. Pojkarnas prestationsspektrum blir bredare. Det finns fler manliga genier, men också fler män som är efterblivna, om man jämför med kvinnor.

Djurförsök

Genom djurförsök har man studerat inverkan av olika hormoner på försöksdjurens beteende. Det visar sig att man kan nå mycket typiska effekter genom att injicera hormoner på försöksdjuren. Råtthonor som injiceras med prolaktin-hormon visar omgående moderskänslor. De bryr sig om rättungar, bygger bo etc. De bryr sig t.o.m. om musungar eller duvungar om de inte får tillgång till rättungar. Råtthonor som inte injiceras med prolaktin reagerar inte på detta sätt.

På rhesusapor har försök gjorts med det manliga könshormonet testosteron. Det visar sig att graden av aggressivitet direkt är knuten till testosteronhalten i blodet. Och graden av aggressivitet har en direkt koppling till apans status i flocken.

Motsvarande försök kan naturligtvis inte göras på människor. Men i vissa fall kan sjukliga förändringar tas som indikation på samma effekt. Professor Philip Sandblom i Lund har således redovisat ett fall där en tvåårig pojke råkade ut för en tumör på en testikel som medförde en för tidig pubertet. Pojken blev aggressiv, brutal och påträngande. Han reagerade i en typisk "mansroll". Sedan tumören opererats bort återgick pojken till att reagera som en normal tvååring. Bägge

förändringarna skedde helt utan miljöpåverkan. Det var enbart fråga om en hormonförändring.

Människan i samhället

Vi har ovan sett att män och kvinnor i vissa avseenden är olika. Skillnaderna påverkar i hög grad vår roll i samhället. En förnuftig politik måste gå ut på att acceptera dessa biologiska skillnader och anpassa samhället efter dem, inte på att undertrycka skillnaderna.

Professor Marianne Rasmusson kritiserade i en artikel i Svenska Dagbladet den 19 november 1975 en debattskrift från Universitetskanslerämbetet, som hade studerat könskillnaderna i utbildningsval på universiteten och föreslagit att snedfördelningen i könsfördelningen på olika utbildningslinjer skulle motverkas, det hela byggt på påståendet att alla skillnader i utbildningsval byggde på tradition och utbildning. Professor Rasmusson menade att detta strider mot den biologiska vetenskapens rön — och att konsekvensen av eventuella åtgärder blir att både pojkar och flickor blir missnöjda. Framlidne professor Carl H. Lindroth, en av de "lärde i Lund" talade om en "livsfarlig övertro på miljön i skolan". Det finns biologiska skillnader som vi måste acceptera och anpassa oss till. Könen har olika egenskaper, som är anpassade till delvis skilda uppgifter i det biologiska systemet. Det gör att man inte utan vidare kan ersätta det ena könet med det andra.

Kvinnor är i vissa avseenden, även fysiska avseenden, överlägsna män. Det gäller exempelvis förmågan att klara svält, köld, trötthet, choecker etc. Män blir också lättare stressade. Å andra sidan har männen i genomsnitt 35% större muskelstyrka än kvinnor. Det här är förhållanden som kan utnyttjas genom en förnuftig rollfördelning i samhället. Exempelvis att män svarar för en större andel av de tunga arbetsuppgifterna i samhället.

De psykiska skillnaderna bör kunna utnyttjas på samma sätt till samhällets bästa — och de görs det idag, trots politikernas försök att motverka det. Männens bättre rumsuppfattning leder till fler manliga ingenjörer och arkitekter. Kvinnornas bättre förståelse för mänskliga relationer leder till fler kvinnor inom sjukvården.

Detta är fullt naturliga och biologiskt förklarade förhållanden. De innebär att samhället sätter "rätt person på rätt plats". Det tjänar både individerna, som blir nöjda med sina arbetsuppgifter, och samhället, som får en effektivare produktion, på. Politikerna strävar nu efter att motarbeta denna naturliga rollfördelning, vilket rimligtvis måste leda till såväl mänskliga som samhällsekonomiska förluster.

Låt oss avslutningsvis återigen understryka att det inte är fråga om att acceptera diskriminering. Diskriminering bör motarbetas. Men det gäller att komma till insikt om att det inte är diskriminering om det råkar vara förhållandevis få flickor vid våra tekniska högskolor.

Att 94% av pojkarna väljer trä- eller metallslöjd och 85% av flickorna väljer textilslöjd när de får välja fritt i grundskolans högstadium är inte ett tecken på några förlagade könsroller som behöver motarbetas, utan måhända ett fullt naturligt uttryck för skilda intresseinriktningar, som till en betydande del är biologiskt betingade. Att 6% av pojkarna väljer textilslöjd och 15% av flickorna trä- eller metallslöjd är ytterligare ett belysande exempel på vad som flera gånger understrukits ovan. Könskillnaderna är i första hand fråga om skillnader i genomsnitt, inte skillnader mellan enskilda individer.

Låt alla få utveckla sina talanger efter bästa förmåga. Avskaffa alla könskvoter. Det tjänar alla på.

E.L.

SÄKRÄST MED KÄRNKRAFT

Professor Petr Beckmann är obunden forskare vid University of Colorado. Han gör i sin bok en noggrant underbyggd och populärt hållen jämförelse mellan risker för olika slag av energiproduktion. Jämförelsen utfaller till kärnkraftens fördel. Varje kärnkraftverk räddar mellan 20 och 100 människoliv per år.

Boken har vält internationell uppmärksamhet och översatts till en rad språk. "Polemiken är stenhård och boken är fantastiskt rolig" skrev Per Ledin i Svensk Linje.

Ett måste inför folkomröstningen! Beställ boken nu! 176 sidor, rikt illustrerad. Vårt pris endast 22:- + porto!

Contra, Box 6082, 102 32 Stockholm.
Telefon 08-39 66 81. Postgiro 85 95 89-4

Sverige inför rätta

Sverige står inför rätta för brott mot de mänskliga rättigheterna. Det är ett underorgan till Europarådet som skall pröva om de svenska expropriationsreglerna strider mot Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Det är mycket ovanligt att klagomål tas upp till sakbehandling. Bara 2% av målen prövas av Kommissionen, som nu beslutat ta upp det svenska målet.

Sverige står inför rätta! Anklagat för brott mot Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Det är Europakommissionen för mänskliga rättigheter, ett underorgan till Europarådet, som handlägger målet.

Det är två kärande som dragit Sverige inför Europakommissionen, E. Sporrongs dödsbo och I.M. Lönnroth. Bägge är fastighetsägare i Stockholm, och de anser att gällande expropriationsregler bryter mot Europakonventionen om mänskliga rättigheter, som godkänts av Sverige.

Europarådet får varje år hundratals klagomål från hela Europa. Det är bara efter mycket noggrann prövning man tar upp fallen till sakbehandling. Bara 2% av alla klagomål tas upp till sakprövning. När det gäller det nu aktuella målet har Europakommissionen beslutat att ta upp *alla anklagelsepunkter* till sakprövning, trots livliga invändningar från svenska UD.

Under 1980 kommer målet att fortsättas. Men Contra skall här redan nu ge information om vad målet gäller.

Sporrongs dödsbo och Lönnroth äger som nämnt fastigheter i Stockholm. Bägge fastigheterna är belägna i Stockholms centrala delar. När det gäller Sporrongs dödsbo beviljade regeringen redan den 31 juli 1956 Stockholms stad expropriationstillstånd i samband med cityomdaningen. Expropriationstillståndet utnyttjades aldrig och upphävdes slutligen den 3 maj 1979. Fru Lönnroths fastighet har på liknande sätt varit utsatt för expropriationstillstånd från den 24 september 1971 till den 3 maj 1979. Expropriationstillstånden har således varit i kraft under 23 respektive 8 år, utan att kommunen utnyttjat dem!

Under hela denna period har fastigheterna varit belagda med byggnadsförbud. Expropriationstillståndet och byggnadsförbudet gör det mycket svårt att sälja eller belåna fastigheterna. Trots detta kan ägarna inte få någon ersättning, och domstolsvägen varken framtvunga expropriation (då ersättning måste betalas) eller beslut om att sådan inte skall ske.

Förfarandet är inte ovanligt. Det lär vara aktuellt för flera hundra fastigheter i Stockholm. I ett trettiotal fall rör det sig om fall från 1956!

De klagande menar att så långvariga exprop-

riationstillstånd inkräktar på äganderätten och möjligheten att utnyttja ägarens tillgångar. Särskilt allvarligt anses det vara att det inte går att få domstolsprövning av åtgärderna, trots att artikel 6 i Europakonventionen förutsätter att domstolsprövning skall ske inom rimlig tid om det är fråga om inskränkningar i äganderätten. De klagande ansåg sig utsatta för diskriminering jämfört med andra fastighetsägare, som antingen inte fått sina fastigheter exproprierade, eller som fått dem exproprierade i laga ordning och utfått lagstadgad ersättning.

Regeringens försvar

Den svenska regeringen har inför Europakommissionen försvaras av rättschefen vid UD H. Danelius, avdelningschefen vid UD L. Beckman och Stockholms stadsjurist Ingrid Ridderstrand-Lindroth. Dessa har anfört att expropriationstillståndet inte inneburit någon inskränkning i de klagandes äganderätt. Fastigheterna kunde nyttjas och säljas fritt (att det under rådande omständigheter inte går att finna någon köpare till ett rimligt pris tar man inte upp). Regeringens företrädare menade vidare att det var motiverat, av stadsplansskäl, att göra de inskränkningar som gjorts. Det var för det allmännas bästa, och innebar att det inte fanns motiv att medge domstolsprövning inom skälig tid. Regeringen

menade inte heller att de klagande fastighetsägarna utsatts för diskriminering. Alla fastighetsägare skulle i princip kunna utsättas för samma "objektiva" behandling, om deras fastighet var belägen i ett känsligt område.

Europakommissionen skall nu inledningsvis försöka få till stånd en lösning i godo. Men skulle man göra upp mellan staten och just dessa fastighetsägare finns det hundratals liknande fall som bara väntar på att få sin rätt prövad. Om man misslyckas med en uppgörelse i godo, vilket förefaller troligt, kommer målet att föras vidare till Europarådets Ministerråd och därifrån till Europeiska Domstolen för de Mänskliga Rättigheterna.

Detta är som alla förstår en mycket utdragen procedur, och det kan därför ta lång tid innan något slutgiltigt besked finns tillgängligt.

Principiell betydelse

Målet har stor principiell betydelse, som sträcker sig betydligt längre än till fastighetsområdet. Är Europakonventionen ett verksamt skydd mot socialistiska åtgärder som går ut över äganderätten i allmänhet? Visar sig så vara fallet har en eventuell framtida socialistisk regering fått sin handlingsfrihet avsevärt beskuren.

Men vilket slutresultatet blir får framtiden utvisa.

Carl G. Holm

(Husen på bilden har inget samband med artikeln)

Frihetskampen har börjat i Mozambique

I Mozambique kämpar idag flera motståndsrörelser för att befria landet från den kommunistiska diktaturen under Samora Machels ledning. De upproriska rekryterar sina soldater bland f.d. medlemmar i FRELIMO, Machels egen organisation. 10.000 man kämpar idag i befrielse-rörelsen RNM.

Kommunisterna tog makten i Mozambique 1975. Det var i samband med de politiska omvälvningarna i Portugal som "befrielse-rörelsen" FRELIMO tog ledningen för den nya självständiga staten Mozambique.

FRELIMO leddes länge av den respekterade och västorienterade Eduardo Mondlane. Han blev emellertid mördad av de kommunistorienterade medlemmarna i FRELIMO. Inom denna grupp har Samora Machel, Mozambiques nuvarande president, länge framstått som ett ledande namn.

FRELIMO lyckades under åren efter mordet på Mondlane behålla bilden av en befrielse-rörelse som ville att alla Mozambiques invånare skulle kunna leva sida vid sida i ett demokratiskt och självständigt samhälle.

Det dröjde emellertid inte länge efter FRELIMO:s maktövertagande 1975 förrän många tidigare medlemmar i FRELIMO började inse att de tagit miste. De gick över till de olika oppositionsgrupperna, som med olika metoder försöker störta den nuvarande kommunistregimen och ersätta den med en demokratisk regering. Under 1977 hade den nya oppositionen vuxit sig så stark att den började bli till problem för FRELIMO-regimen.

En av de första incidenterna, som visade att oppositionen var effektiv och välorganiserad inträffade just detta år.

Den tidigare chefen för det statliga mozambiska flygbolaget Comag, Calrao, vägrade att utföra vissa order han fick från FRELIMO. Det gällde bl.a. att försörja guerillagrupper i Sydafrika med vapen. I juni 1977 fängslades Calrao av FRELIMO och han utsattes för tortyr. Tortyren och svårigheterna i fängelset resulterade i att Calrao ådrog sig en hjärt-åkomma och i november 1977 fördes han till ett sjukhus för vård. Han var dock fortfarande fånge.

En kommandogrupp befriade Calrao och förde honom till ett guerillaläger i Mozambique, varifrån han så småningom med flyg

fördes till Rhodesia. Vid detta tillfälle var bara 10 av Comags 70 små propellerplan operationsdugliga.

Regimens grepp hårdnar

Fortlöpande utrensningar och allt hårdare ingripanden mot de personliga friheterna har syftat till att stärka regimen grepp om landet. Samma syfte har man också haft med att lägga näringslivet under statens kontroll. De stora företagen har nationaliserats och jordbruket har kollektiviserats. Det finns inga självständiga bönder längre.

Även inom FRELIMO har det skett utrensningar och de som inte varit tillräckligt Moskvaorienterade har försvunnit från ledningen i Maputo.

President Samora Machel själv uppges vara paniskt förskräckt för möjligheten av ett attentat och han har hela åtta bostäder att välja mellan. Ingen vet i förväg var han skall sova kommande natt. Ibland flyger han med helikopter till ön Inhaca utanför staden, där han tror sig kunna sova säkrare.

Domingos Arouca

Oppositionen

Det finns flera grupper som organiserar oppositionen mot FRELIMO. Bland dessa kan nämnas COREMO, Africa Livre, UNAR och Cabo Delgado befrielsefront. De två viktigaste är FUMO (Frente Unida Democrática de Moçambique) och RNM (Resistência Nacional Mozambicana).

De två organisationerna är mycket olika till sin inriktning och man kan egentligen inte säga att de konkurrerar med varandra på samma plan. Blige arbetar i första hand för att eliminera den kommunistiska FRELIMO-regimen och införa demokrati i Mozambique. Men metoderna skiljer sig.

FUMO

FUMO arbetar under ledning av Domingos Arouca för att vinna internationellt stöd och internationellt erkännande. FUMO har ett genomtänkt politiskt program och har länge vägrat att samarbeta med Rhodesia, något som vissa av de andra rörelserna inte dragit sig för (Vad som hänt under det senaste halvåret på detta område är tyvärr obekant). FUMO:s ledare Arouca, som har sitt högkvarter i Lissabon, har dock vid flera tillfällen uttalat sig positivt om den demokratisering som ägde rum i och med att biskop Muzorewa trädde till som premiärminister i Zimbabwe-Rhodesia 1979.

FUMO bildades formellt redan 1976, alltså redan året efter landets självständighet från Portugal.

RNM

RNM är en betydligt mer militant rörelse jämfört med FUMO. RNM driver en omfattande guerillaverksamhet i Mozambique under ledning av den snart legendariske *Commandante Andre*. *Commandante Andre* var tidigare chef för FRELIMO:s militäringenjörer i den viktiga hamnstaden Beira.

Så här såg det ut när Mozambiques nuvarande president Samora Machel drev krig mot portugiserna. Nu startar kampen mot Machels kommunistdiktatur. Basen utgörs av tidigare FRELIMO-styrkor.

Han anslöt sig till motståndsrörelsen i vrede-mod, sedan en politisk kommissarie i FRELIMO beslagtogs en Mercedes som *Commandante Andre* köpt av en vit emigrant för 1.500 kronor. Kommissarien hotade att skicka *Commandante Andre* till omskolningsläger för att bota hans "borgerliga villfarelser".

En annan ledande man inom RNM är kapten Ribeiro, som tjänstgjort i det portugisiska flygvapnet, men också varit rådgivare till chefen för Machels eget flygvapen.

Förtrycket hårdnar

För att möta det allt hårdare trycket från guerillan tar regimen till kraftigare metoder. För en tid sedan avrättades 19 "kontrarevolutionärer" offentligt i Maputo. Efter avrättningarna höll Samora Machel tal. Det var ett tal som var inspirerat av Fidel Castro, åtminstone vad längden anbelangar, fem timmar.

De fyra första timmarna av talet innehöll en redogörelse för vilka fantastiska "framsteg" som uppnåtts under kommunismen i Mozambique. Efter denna uppmjukning gick Machel över till att behandla misstagen. Machel sa: "Banditer och kontrarevolutionärer gör vårt land osäkert. De vill vrida klockan tillbaka och upphäva socialismen. De spränger broar och järnvägslinjer, de gör kommunerna på landsbygden osäkra och de driver folket till uppror."

FUMO har vid något tillfälle f.ö. hävdats att 70% av Mozambiques transportapparat skulle vara ur drift på grund av guerillans attacker.

Commandante Andre

Commandante Andre är i fyrtioårsåldern. Han har varit yrkesmilitär och överste inom

FRELIMO. Han har genomgått alla sovjetiska militära elitskolor, inklusive Frunze-akademien. Under kampen mot portugiserna förde han befälet över Beira-avsnittet och det senare chefskapet för militäringenjörerna där kombinerades med befattningen som chef för andra militärregionen.

Commandante Andre berättar själv: "Jag hade en villa och ett dussin tjänare. Jag fick livsmedel utanför ransoneringarna och jag kunde resa till Sovjet när jag ville. Jag tillhörde revolutionens mest privilegierade. Men mina trupper förvandlades till en hord polisspioner. De måste rapportera om vem som kunde hota den kommunistiska regimen. Jag fick uppleva hur mångåriga kamrater i kampen arresterades."

Det slutliga beslutet att gå över till motståndsrörelsen fattade *Commandante Andre* 1977. Det var kort tid efter det att han vid ett tillfälle fått se stora högar med lik kastats upp på en lastbil. Det var vid ett läger för "folkfiender" som *Commandante Andre* fått i uppdrag att inspektera.

Dödligheten i lägret visade sig ligga på nära 90%. Fångarna fick bara ett mål mat om dagen, det var en tunn bönssoppa med knappt synbara flottklumpar i. När *Commandante Andre* chockades av förhållandena och började undersöka saken fick han veta att det fanns åtminstone 250.000 fångar i lägren runt om i Mozambique. Sedan kommunisternas maktövertagande 1975 har minst en miljon motståndare till regimen dödats eller dömts till tvångsarbete.

Under juli och augusti 1979 noterades RNM 14 strider, 52 sprängningar av järnvägslinjer och 19 attacker mot kubanska och östtyska militärläger.

"Vår kamp kan inte jämföras med den som

drivs i Angola," säger *Commandante Andre*. "UNITA och FNLA var intakta organisationer när MPLA tog makten med hjälp av kubanerna. Hela vår underjordiska armé har byggts upp på basen av det som en gång var FRELIMO. RNM måste försiktigt vinna över FRELIMO-männen. I Angola fanns styrkan intakt från början."

Idag finns nära 10.000 man i RNM:s styrkor, en fyrdubbling under de senaste tre åren. All beväpning är vapen som beslagtogs från FRELIMO. Handeldvapen finns det tillräckliga mängder av. Men än så länge saknas tunga vapen. *Commandante Andre* menar att RNM behöver raketvapen och haubitsar för att kunna inta de större städerna.

Än så länge drives kriget i guerillakrigets traditionella form. RNM undviker öppna fästslag, men man minerar vägar och genomför överfall. Man försöker göra attacker mot de strängt bevakade fånglägren, för att befria fångarna. Kvinnor och barn i lägren skickas hem. Vapenföra män ansluter sig till RNM.

RNM:s styrkor är än så länge små, man uppskattar själv att bara östtyskarna är ungefär lika många som RNM. Men RNM växer successivt och de repressalieaktioner som östtyskarna och kubanerna genomför stärker uppställningen kring oppositionen i Mozambique.

RNM har inte något sofistikerat politiskt program, som FUMO. Budskapet är enkelt och rakt på sak: "Bort med Machel. Bort med kommunisterna."

Géza Mólnár

Delade meningar om Sydafrika

Domprosten Gunnar Helander har skarpa invändningar mot Erik Rydbeck's artikel om Sydafrika i Contra nr 4 1979. Domprosten Helander har själv verkat i Sydafrika i 17 år, men bor nu i Västerås.

I Contra nr 4 1979 finns en artikel, som jag tyvärr först nu observerat. Författaren, Erik Rydbeck, ger där en totalt felaktig bild av läget i Sydafrika. Det skulle föra för långt att punkt för punkt bemöta hans påståenden, t.ex. ett så orimligt påstående som att det var Vorster, som grundlade ett modernt undervisningssystem för de svarta. Sanningen är tvärtom att han förändrade det av missionen sedan hundra år grundade och skötta undervisningssystemet, som då frambragt fler universitetsutbildade svarta än hela det övriga Afrika sammanlagt, till en eländig "Bantu Education", underkänd av alla infödda organisationer och av FN. Jag kan ge hur mycket detaljer som helst, om så önskas.

Han förtiger att Bantustan ("Homeland") systemet innebär att de fyra miljonerna vita beslutat — utan att fråga de svarta — att behålla 87% av landets mark för sig själva, medan de svarta, som är 79% av befolkningen, bara får räkna 13% av landets yta som "homeland". I resten av Sydafrika, där de svarta bott sedan urminnes tider, skall de nu förklaras som främlingar, utan medborgerliga rättigheter. Allt vad Rydbeck har att säga om detta, allt överskuggande problem, är följande: "De svarta kanske (!?) inte har rösträtt bland de vita — men det har de i sina hemländer och i de townships, där de vita saknar det."

Den svarta majoriteten har inte rösträtt i 87% av landet, alltså. Rydbeck's uppgifter ger genomgående en falsk bild av läget.

Hans huvudtes är emellertid påståendet att kritiken mot Sydafrika i Sverige grundar sig på 1) marxism 2) okunnighet. Han skriver bl.a. "Denna felinformation om södra Afrika och i synnerhet Sydafrika har sitt ursprung i Moskva."

Påståendet är barnsligt. Om man ser på svenska publicister, som under de tre senaste decennierna främst bidragit till kritiken mot Sydafrikas raspolitik, kan man nämna Herbert Tingsten, Ivar Harrie, Per Wästberg, Olof G. Tandberg. De är så fjärran från Moskva och kommunism som öster är från väster. De har helt enkelt reagerat av enkla humanitära skäl mot orättvisor. Men Rydbeck's beskyllning för marxism — en vanlig metod i Sydafrika att svarta alla som bekämpar raspolitik — bidrar bara till att ge de svarta en föreställning att alla, som kämpar för så självklara ting som allmän och lika rösträtt och likhet inför lagen, är marxister — ett från vår borgerliga synpunkt högst ovälkommet handtag åt marxisternas falska påstående att vara frihetens förkämpar.

Man kan också fråga sig: har inte de svarta bott tillräckligt länge i Sydafrika för att sakkunnigt kunna kritisera regimen?

Låt mig ta ett för mig närliggande exempel. Jag har i ett stort antal artiklar och böcker angripit Sydafrikas raslagar, helt enkelt därför att jag med egna ögon sett hyggliga, fina, allt annat än marxistiska, svarta behandlas illa enbart för sin hudfärgs skull. Min egen bakgrund och förblivande inställning är borgerlig. Men den utesluter förvisso inte att man skall behandla människor rättvist, oavsett hudfärg.

Okunnig är jag knappast heller. Jag har bott i Sydafrika i 17 år som missionär och allt sedan dess fått oavbruten direktinformation om läget där. Jag är gift med en i Sydafrika född och uppvuxen vit sydafrikanska och känner i grund de vitas läge och tänkesätt. Jag talar boerspråket (vilket jag betvivlar att Rydbeck gör). Jag talar flytande ett infödningsspråk, zulu (har bl.a. skrivit en bok på det språket) och klarar mig på ett par andra infödningsspråk (vilket jag är övertygad att Rydbeck inte gör). Jag har bl.a. också skrivit en bok om zuluernas historia. Rydbeck anser sig sakkunnig och kritikerna okunniga!

Man kan knappast göra borgerlig inställning en större otjänst än att såsom Rydbeck förklara vanlig, enkel känsla för rättvisa och frihet för ett marxistiskt påfund. Och att identifiera antimarxistisk inställning med en slags marxism.

*Gunnar Helander
domprost i Västerås*

Erik Rydbeck bor i Johannesburg och följer dagligen utvecklingen i Sydafrika genom två engelskspråkiga och en afrikaans-språkiga dagstidning.

Tack för att jag fått se domprosten Helander's kritik mot min artikel. Men är den verkligen kritik av artikeln? Domprosten, som lämnade Sydafrika 1956, anför auktoriteter som varit döda i sex år. Tingsten och Harrie. De övriga två namnen han nämner inryms kanske bland dagens kommentatorer. Tandberg känner jag dessvärre inte till. Per Wästberg föredrar jag att betrakta som välmående men missledd och okunnig framför att dra andra, dystrare slutsatser.

Domprosten bländar med uppgifter om språkkunskaper, författarskap och egen borgerlighet, men han bemöter knappast en enda

uppgift i min artikel. Att han ifråga om undervisning för svarta blandar ihop Mr Vorster och Dr Verwoerd må vara hänt — det kan ha skett i hastigheten. Likaså att han helt enkelt förbiser min kvalificering av Verwoerd's utbildningsgåring, då jag säger att den var behäftad med svagheter — bland dem just att han satte missions- och privatskolor i kläm. Vilket jag kanske specifikt borde ha nämnt.

Domprosten kommer med de gamla, kända procentsatserna om land i svart och vit ägo: 13% och 87%. Men för att använda sig av hans debattkonst, så 'Törtiger' han att de 13% i

svarta händer till starkt övervägande del är bördig mark med rik nederbörd. Jämför man odlingsbar mark för svarta och vita blir förhållandet ungefär 30% mot 70%. Därtill kommer att problemen med att förmå de svarta att bedriva modernt, intensivt jordbruk är stora. Deras bördiga mark är underutvecklad och ger inget bidrag till landets försörjning i det stora hela, endast delvis till den egna befolkningen. Transkei, som är helt självständigt, kan sextondubbla sin produktion och väntas med nya, utifrån inspirerade metoder — även från andra länder än Sydafrika — eventuellt kunna lyckas med uppgiften

under 80-talet. I så fall blir landet en av Afrikas större livsmedellexportörer.

Liksom domprosten ifråga om mig kunde jag helt enkelt säga, att det skulle föra för långt att bemöta hans påståenden. Det skulle därtill knappast tjäna något ändamål, därför att domprosten alldeles tydligt talar om förhållandena före 1956. Därför har hans kritik litet att skaffa med de framsteg jag försöker skildra, och som huvudsakligen gjorts under senare år, men låt mig ta upp ett par detaljer, av vilka en är relevant för dagen.

Det gäller rösträtten. Domprosten tror på "one man — one vote". Ytterst få sydafrikaner, svarta, vita eller bruna, delar den uppfattningen. Man anser att i ett land med enbart minoriteter, av vilka ingen skulle kunna vinna dominans i ett parlament grundat på allmän rösträtt, bleve risken för blodiga konflikter alltför stor. Därför undersöks nu andra former och en konstitutionell utredning är på gång. För min del tror jag inte på allmän rösträtt för Sydafrika. Medan man ännu inte funnit någon ideallösning så har de svarta under tiden fått rösträtt i egna hemländer och i "townships".

Beträffande de svartas förmåga att sak-kunnigt kunna kritisera regimen, som domprosten säger, så är det ingen som tvivlar på den. De demonstrerar den effektivt vid sammanträden med det vita kabinettet, vid konferenser och möten. Och genom att acceptera hemlandssystemet har de vunnit sig maktbaser, som regeringen — den vita — inte kan ignorera. De svarta folkgrupperna utövar enligt min mening den verkliga oppositionen, mer effektivt än de patetiska vita oppositionspartierna.

Vem som är barnsligast ifråga om marxismen och dess infiltrering överallt, domprosten eller jag, är inte min sak att avgöra. Men jag är i gott sällskap med amerikanska, engelska, franska och andra auktoriteter i min åsikt. I Moskva dirigeras en subtil propaganda med stor skicklighet. Vad Afrika anbelangar kanaliseras den via afrikanska länder och media till västerlandet, ofta med omedveten hjälp av västerländska korrespondenter. Sverige är intet undantag annat än möjligen i det avseendet, att man där förefaller mer godtrogen än i många andra nationer.

Att överhuvudtaget svara på sådant ovetligt nonsens som att jag skulle "örklara vanlig, enkel känsla för rättvisa och frihet för ett marxistiskt påfund" är mig främmande. För det skulle krävas en sorts kritik av domprosten som vore debatten ovärdig. Om den skall fortsättas får jag be domprosten läsa artikeln ordentligt och sedan återkomma i sak.

Tack för ordet.

Erik Rydbeck
Johannesburg, Sydafrika

Contras kommentar:

Contra låter de två herrarna komma till tals utan att redaktionen för den skall helt instämmer med någons synpunkter. Trots att ingen av redaktionens medlemmar någonsin besökt Sydafrika dristar vi oss att ha synpunkter som avviker såväl från Rydbeckens som Helanders. Dessa går i korthet ut på att apartheidpolitiken är orättfärdig och måste motarbetas. Men att förändringar som innebär verkliga förbättringar måste ske långsamt och försiktigt.

NYTT FRÅN FÅNGLÄGREN

Huber Matos

Huber Matos var under tjugo år Kubas mest kände politiske fånge. Han frisläpptes hösten 1979 och bor numer i USA.

Matos var lärare och fackföreningsledare. Under upproret mot Kubas förre diktator Fulgencio Batista blev Matos major i upprorsarmén under Fidel Castro.

Castros revolution var inte kommunistisk, utan snarast liberal till sin inriktning. Upprorsmännen kom till makten den 1 januari 1959, då Miro Cardena blev premiärminister och Manuel Urrutia president. Dessa personer utmanövrades redan under 1959 av Castro, som dock först 1961 offentligt medgav att han var kommunist.

Huber Matos blev efter revolutionen, som en av dess främsta ledare, utnämnd till guvernör i den viktiga Camaguey-provinsen. Han upptäckte snart att Castro arbetade för att få in kommunister i regeringen, vilket Huber Matos motsatte sig. Han avgick i protest mot kommunistinfiltrationen i oktober 1959. Han arresterades omgående och anklagades för förräderi. Han kastades i en en meter bred cell. Han ställdes inför rätta två månader senare. Ett vittne uppträdde vid rättegången — Fidel Castro. Castro kom till domstolen tio över fem på kvällen. Tog en mikrofon och "vittnade" i sju timmar — inför domstolen och Kubas radio. Han försvann innan Huber Matos försvarare fått ställa en enda fråga. Några dagar senare dömdes Matos till tjugo års fängelse.

Under de gångna tjugo åren har kamrater till Huber Matos kunnat lämna en del uppgifter om hans öde. Och hans fru har också fått informationer från f.d. fångar. I en vädjan om frigivning första halvåret 1979 berättade Huber Matos' fru att han förlorat ena armen och var nästan blind. Hon sa:

Under de gångna 19 åren har han hållits i isoleringscell i perioder på mer än ett år i sträck, i Cabana-fängelsets underjordiska fängelsehålur. Eftersom han vägrade att acceptera regimen's omskolningsprogram tvingades han vara helt naken i två år. I februari 1970 isolerades han i en mörk cell med ett litet fönster täckt av ett tungt järngaller.

Han fick inte ta emot besök under sju år, fram till 1977. När han frågade om inte någon familjemedlem skulle få komma på besök så man till honom att ingen ville komma. Och Huber Matos far som flera gånger reste den långa vägen från Oriente-provinsen till fängelset i Havanna, fick alltid svaret att 'Fängen inte vill träffa sin far.'

Castro vägrade, trots internationella påtryckningar, att förkorta Matos' straff en enda dag. Men den 21 oktober 1979 fördes Matos till fängelsets kontor. Han berättar själv vad som hände sedan:

De tejpadе igen munnen på mig och kastade mig på golvet i en bil. Man satte fötterna på mitt ansikte och på bröstet. Sedan meddelade fängvaktaren på sin radio att fången gjorde våldsamt motstånd.

Huber Matos tror att Castro själv räknade med att Matos skulle dö i fängelset. "De tänkte förnta mig sakta, så att man skulle få död på mig utan att döma mig till döden."

I tjugo år stod Huber Matos emot den planen. Under de första sex och ett halvt åren var han fånge på Isola de Pines. "Det sista året var jag i en betongburk som var två och en halv meter lång och en meter bred. Ingen i fängelset visste var jag var. Fängelsehålan låg under en korridor och var byggd så att jag aldrig fick se dagsljuset under hela tiden jag hölls där."

Matos överfördes till Cabana-fängelset i Havanna i maj 1966. Han placerades i en koldmörk "straffcell" och berövades sina kläder. "Det var så smutsigt att jag kunde rengöra cellen med fukten i min andedräkt. Jag fick lufttröskatarr av vistelsen i cellen."

Senare samma år fördes Huber Matos till Galleri 53 i samma fängelse. Det låg också under jorden. Matos och 12 andra fångar bodde alldeles intill köket. "Det var fullt med rök och os och mycket fuktigt." 1970 återfördes han till isoleringscellen.

Matos stannade kvar på Cabana-fängelset till den 21 oktober — tjugo år efter det att han arresterades. Han flögs därefter till Costa Rica och efter några veckor i Costa Rica flyttade han till USA.

Det långsiktiga målet bör vara "en man — en röst" i ett enat Sydafrika eller i självständiga delar av landet. Den nuvarande regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder som minskar skillnaden mellan vita och svarta, vilket bör hälsas med tillfredsställelse. Förhoppningsvis skall den utveckling som påbörjats kunna drivas vidare och leda till en minskning av spänningarna i Sydafrika utan ett våldsutbrott. *Redaktionen*

Eva - agent för KGB

Irja får erbjudande om arbete hos den sovjetiska turistorganisationen Intourist. Det visar sig snart att arbetet inte bara innebär att guida turister, utan lika mycket att övervaka dem åt KGB. Så småningom får Irja i uppdrag att gifta sig med en turist från Sverige för att ge KGB bättre insyn i de estniska flyktingorganisationerna.

I fyra år arbetade Irja åt KGB — den ryska organisationen som fungerar som hemlig polis, underrättelsetjänst, allmän övervakare och mycket mer.

Som anställd av KGB kom hon till Sverige, och här hoppade hon så småningom av. Hennes berättelse om tiden som guide åt Intourist — och samtidigt övervakare åt KGB — och hennes avhopp i Sverige finns beskrivet i en nyutkommen Contra-bok: "Eva — agent för KGB". "Eva" var det kodnamn som Irja hade inom KGB.

En vanlig lärarinna

Efter examen vid lärarhögskolan i Tallinn, Estlands huvudstad, blev Irja tillfrågad om hon ville jobba lite extra med att ta hand om turister under sommaren. Hon hade ännu inte fått tag på någon lärartjänst och ställde gärna upp, för att få prova sina språkkunskaper praktiskt. Det var första året man över huvud taget släppte in turister i Estland, så verksamheten var trevande till en början.

Irja hade ingen aning om att hon skulle få även andra uppdrag än guidens, men det blev hon snart varse. Redan den första turistgruppen, som kom från Sverige, skulle bedömas i en skriftlig rapport. Alla misstänkta yttranden och alla misstänkta kontakter med ester skulle rapporteras. En hel del av turisterna var själva ester, så de sökte naturligt nog att hålla sig undan från gruppen för att i stället besöka släktingar och vänner. En av Irjas uppgifter var att försöka ta reda på vilka som fick besök, och naturligtvis också se till att turisterna inte gav sig utanför stadsgränsen. Det var inte tillåtet utan särskilt tillstånd, och tillstånd tog så lång tid att få att ingen skulle ha en chans.

Efter en tid fick Irja mer direkta kontakter med KGB. Det var personer som arbetade på Intourist, eller alltid syntes i närheten, men som Irja senare inte ens fick låtsas om att hon kände om hon träffade dem på gatan.

Möten med kontaktmän inom KGB skedde alltid i speciella lägenheter, i en park eller på något annat ställe som varken hade med Irjas arbetsplats eller KGB att göra.

Det var inte bara fråga om att övervaka hela turistgrupper, ibland kom även enstaka turister, som fått specialtillstånd att besöka

landet, det var då ofta fråga om utlandsester. Vid ett tillfälle fick Irja i uppdrag att följa en amerikansk turist som fått tillstånd att resa med tåg från Tallinn till Tartu. KGB var mycket intresserade av mannen.

Allt dukades upp. Den söta unga Irja placerades ensam i kupén tillsammans med amerikanen. Hon hade fått order om att läsa en bok på engelska, så att konversationen skulle starta lättare. Irjas uppgift var att lirka ur mannen hans ärende i Estland och i Tartu.

Mikrofoner överallt

Där det inte fanns övervakare från KGB som tog hand om utlänningarna fanns det mikrofoner. I varje hotellrum, på toaletterna, i matsalarna, i hotellentréer och på restauranger. Ett av hotellen i Tallinn försenades ett år under byggnadstiden — eftersom mikrofonerna blev försenade!

Det finns anledning för svenska turister som besöker Olympiaden att vara försiktiga!

Irja, med kodnamnet Eva.

Hon gifte sig med en svensk turist

Redan första sommaren träffade Irja en svensk turist, en estländare som var bosatt i Sverige sedan andra världskriget. Turisten tog ganska löst på alla byråkratiska regler som hindrade hans rörelsefrihet, detta till Irjas stora förtvivlan. Han reste bland annat till Narva-Jõesuu, där hans föräldrar haft en sommarstuga före kriget.

Det hade han inte tillstånd att resa, men han stoppades inte. Men KGB visste hela tiden vart han begav sig. När han en lördag följde med Irja till badstranden — utanför den tillåtna stadsgränsen — konfronterades Irja bara några dagar senare av bilder som visade hur hon och turisten varit på för denne förbjudet område. KGB visste allt, och det tjänade inget till för Irja att dölja sanningen när hon förhöordes om turisternas förhållanden.

Det enda hon kunde dölja var sina innersta tankar om det kommunistiska systemet. Men så småningom så kunde hon inte vädra ens dem hemma i lägenheten — lägenheten försägs med avlyssningsmikrofoner.

KGB var mycket intresserade av den svenske turisten och uppmuntrade på allt sätt Irjas vänskap med honom. Man såg en inkörsport till estniska exilorganisationer i Sverige. Och Irja blev den första estniska flickan som fick tillstånd att gifta sig med en estnisk flykting i Väst.

Men giftermål är en sak och sammanboende en annan — det tog ett år efter giftermålet innan Irja fick lov att resa ut ur Estland och flytta till sin make i Sundbyberg.

Sedan Irja väl kommit till Sverige hade hon till första uppgift att etablera sig i Sverige, de stora uppdragen skulle komma senare. Hon var överväldigad över livet i det nya landet, som var precis så annorlunda som hon väntat sig.

Mamma var kvar

Men Irjas mamma var kvar i Estland! Det fanns en gisslan! Hur skulle hon få loss henne? Det var tankar som sysselsatte Irja mycket

under det första året i Sverige, och något som gjorde att hon flera gånger reste tillbaka till Tallinn. För att träffa sin mamma. Men också för att rapportera till KGB.

I utbyte mot goda rapporter och löften om större insatser i framtiden lyckades Irja så småningom få ut sin mor ur landet. Och så snart modern kommit till Sverige gick Irja till svenska SÄPO, och berättade allt hon visste om KGB och dess verksamhet i Estland.

Under flera år levde Irja ett tillbakadraget och isolerat liv i Sundbyberg. Ständigt rädd för att KGB skulle slå till mot avhopparen.

SÄPO manade henne att ta det försiktigt. Hon fick byta telefonnummer flera gånger och så småningom skaffa sig hemligt nummer, för att slippa anonyma telefonsamtal.

Idag har Irja gift om sig och flyttat från Sverige — till ett annat västeuropeiskt land. Hon har en dotter på tio år med sin nye make och lever ett mera normalt liv.

Varning till turister!

Som f.d. turistguide knuten till KGB har hon mycket att säga. Framförallt är det viktigt att vara medveten om att *alla* är övervakade. KGB avdelar någon ansvarig för varenda turist. Är det en "vanlig" turist som man inte har några misstankar mot eller något särskilt intresse för kanske samme övervakare kan ha hand om tjugo personer. Är det intressantare fall kan kanske flera övervakare sättas in mot samma turist, som man gjorde beträffande Irjas blivande man en gång.

Turistorganisationen Intourist fungerar som en enhet av KGB och GRU. Varje guide och varje Intouristchaufför är direkt anställda av hemliga polisen. Deras uppgift är att se och höra och lämna skriftliga rapporter till sina chefer. Alla rundturer som står till turisternas förfogande är på förhand upplagda av KGB. I

De s.k. sångfesterna spelar en viktig roll i Estlands kontakter med gamla traditioner. Och sångfesten spelade också en viktig roll i Irjas uppdrag. Turisterna skulle visas att det fortfarande fanns gamla traditioner kvar, och samtidigt övervakas.

Tallinn till exempel finns det en rundtur från vilka inga som helst avvikelser får göras. När man tar en grupp ut till Pirita och det gamla Birgitta-klostret där får man under inga omständigheter komma nära det flygfält som har byggts i närheten. Alla hotell har som nämnts dolda mikrofoner, som är kopplade till en central avlyssningspost inom hotellbyggnaden. Mikrofonerna finns överallt och

betjänas av KGB-män. Ståderskor och annan hotellpersonal döljer ofta hemliga poliser. Jag har visserligen inga färskare informationer, men de har gett mig en relativt bra insyn i det arbete som går ut på att skaffa informationer. Idag måste nätet vara än mer utbyggt. Det har blivit mer finmaskigt. Men för min del är allt arbete i samband med underrättelsetjänst avslutat." R.N.

notiser utlandet

Finländsk utrikespolitik?

Dan Hohenthal från Konstitutionella Folkpartiet fick nyligen igenom en motion i Helsingfors stadsfullmäktige om att Helsingfors skulle inleda kontakter med Jerusalem. Förslaget vann med knapp borgerlig majoritet, vänsterpartierna röstade emot. Men detta gillade inte Finlands UD. Överborgmästare Teuvo Aura tog upp frågan i stadsstyrelsen där han hänvisade till diskussioner med UD, där det framgick att UD klart ogillade beslutet. Överborgmästaren tyckte att man gott kunde strunta i stadsfullmäktiges beslut.

Panu Toivonen från Konstitutionella Folkpartiet ansåg att det är allvarligt att UD blandar sig i Helsingfors' stads angelägenheter. En talesman för centerpartiet föreslog kontakter med Teheran i stället. Då reste sig Toivonen och marscherade ut.

Benny Rung

Östtysk u-hjälp

En lista över mottagare av u-hjälp från Östtyskland i Afrika blir mycket snarlikt en förteckning över svenska "huvudmottagarländer". Den östtyska u-hjälpen består av leveranser av vapen och militärutrustning, samt utbildning av officerare och underofficerare. 1978 gick cirka 500 miljoner kronor till Algeriet, Guinea, Guinea-Bissau, Angola, Zambia och Mozambique. Det är bara Guinea som inte tillhör de svenska huvudmottagarländerna.

(Intern Informationen, Interlaken)

Indien

Splittringen i den tidigare regerande Janatakoalitionen i Indien kan bli ödesdigert för landets framtid som demokrati. Den tidigare tidvis som diktator fungerande premiärministern Indira Gandhi är tillbaka.

Valsegern var förkrossande — om man räknar antalet parlamentsmandat. Men det var aldrig fråga om att fru Gandhi skulle vinna majoritet bland väljarna.

Det indiska valsystemet är i princip detsamma som det brittiska. Dvs. landet är indelat i enmansvalkretsar, där vinnaren tar det enda mandatet. Om flera likasinnade kandidater ställer upp mot varandra, kan de slås ut av en tredje. Det var precis vad som hände i norra Indien, där Indira Gandhi vid förra valet led ett svindande nederlag. Janata-partiet och Lok Dal-partiet tog tillsammans majoriteten, men eftersom rösterna var splittrade på två grupper kunde Indira Gandhi ta hem mandatet.

I hela Indien fick Indira Gandhi cirka 42% av rösterna. Det är visserligen en uppgång från 1977 års siffra på 35%, men än är det som synes lång väg till någon väljarmajoritet för fru Gandhi.

Bokrecension

Om löntagarfonder

Charles K. Rowley är ekonomiprofessor vid Newcastles universitet i England. Han har författat en liten skrift med titeln *Frihet, rättvisa, Effektivitet*. Den är utgiven på Timbro förlag och handlar om Meidners förslag till löntagarfonder i Sverige. Syftet med boken är att ge en utanförståendes syn på löntagarfonderdebatten.

Rowley pekar på några viktiga konsekvenser av Meidner-fonderna. Vi skulle riskera att få ett "jugoslaviskt" ekonomiskt system med arbetarägda företag. Detta leder till höga priser, hög arbetslöshet och svårigheter att starta nya företag. Vi skulle också gå miste om den sanerande effekt aktiemarknaden har på missköta företag. Ett ineffektivt företag, som ger dålig avkastning och har låga aktiekurser, utgör en lockelse för varje sann kapitalist. Han kan köpa företaget billigt och rycka upp det, öka effektiviteten och tjäna pengar åt sig själv och samhället. Denna viktiga saneringseffekt försvinner i ett Meidner-system.

Rowleys skrift innehåller en hel del andra teoretiska synpunkter på Meidner-förslaget. Som debattskrift om löntagarfonder har boken dock inte särskilt mycket att ge. Assar Lindbecks bok (recenserad i *Contra* nr 3 1979) ger betydligt mer för den intresserade läsaren.

Carl G. Holm

Charles K. Rowley: *Effektivitet, rättvisa, frihet*. Timbro. C:a 25:-.

Flyktfåglarna

Raisa Lardot föddes några år före andra världskrigets utbrott i Fjärrkarelen, den del av Sovjetunionen som under några år ockuperades av Finland. Hon tillhörde den lilla vepsiska minoriteten, som en gång räknat 30.000-40.000 människor i närheten av sjön Onega, men som idag sannolikt har minskat i antal. Vepserna talar ett med finskan besläktat språk, men det är tillräckligt annorlunda för att göra konversation omöjlig. Detta till skillnad från karelarna, vars språk snarast är en dialekt av finskan.

Raisa Lardots far tillhörde Röda armén, kom bort från sin trupp och blev tillfångatagen av finnarna. Han började arbeta på den finska radiosändaren i Petrozavodsk (på finska kallat Äänislinna). Där sände man radioprogram för befolkningen i Fjärrkarelen på flera minoritetsspråk.

Författarinnan var i förskoleåldern under den här tiden och det är därför naturligt att de intryck hon förmedlar inte ger uttryck för

Raisa Lardot

någon politisk mognad, men boken ger det omedvetna offrets spontana upplevelser av det pågående kriget, av den ena eller andra sidans propaganda och hur den okritiskt anammas av landsbygdsbefolkningen. Var det så det gick till, var det så stämningen var? Säkerligen, sett med en sexåringens ögon. Men hur såg de vuxna på situationen?

Författarinnan stod särskilt fadern — radiomannen och soldaten — nära. Men av naturliga skäl är det en ganska ytlig bild av hans reaktioner som förmedlas.

När krigslyckan vände flydde familjen till Finland. Fadern jagas av polisen och grips efter några år. Han utlämnas till ryssarna, förs till Sibirien där han dör inom kort. De första åren i Finland är svåra, de vepsiska flyktingarna är inte privilegierade på det sätt som flyktingarna från finska Karelen, de delar av Finland som ryssarna lade beslag på efter kriget. De flyktingar som kom från de under mellankrigstiden av Sovjet behärskade områdena betraktas som andra klassens flyktingar, och fadern, som under kriget nära samarbetade med den finska krigsmakten tillfångatas och utlämnas till en säker död, just på grund av sitt samarbete med finnarna!

Flyktfåglarna är en läsvärd bok, även om den kanske inte ger så mycket för den som i första hand är politiskt intresserad.

Raisa Lardot: *Flyktfåglarna*. Fripress. C:a 49:-.

Per Gahrton

Under slutet av 1960-talet dök Per Gahrton upp som en enfant terrible i Folkpartiets ungdomsförbund. Han hade åsikter som gick stick i stäv mot de förhållande inom borgerligheten, och han tvekade inte att säga ifrån vad han tyckte. Många tyckte säkert att han skulle passa bättre i en av de socialistiska grupperingar som växte upp inom "den nya

vänstern", men i motsats till många andra ledande unga studentliberaler stannade Gahrton kvar inom folkpartiet.

Per Gahrton var ordförande i FPU 1969-1971 och riksdagsman 1976-1979.

Han har nu lämnat politiken och folkpartiet, kanske främst för att han funnit att han inte gärna inordnar sig i partiets krav på disciplin och underkastelse under gemensam ledning. Gahrton vill stå fri och tänka fritt, vilket blir svårt i en riksdag med en majoritet på endast ett mandat. Väljarna har fått välja mellan fem partier och fått i sin helhet acceptera eller förkasta partiernas program. Väljarna har inte haft någon praktisk chans att välja en egen riksdagsman, och det kan därför inte vara moraliskt försvarbart för en riksdagsman att under mandatperioden lämna sitt parti och ändå sitta kvar i riksdagen menar Gahrton.

Att det är problem som Per Gahrton brottats med sedan länge framgår av hans bok *Öppet brev från politiker* som kom ut före valet 1979 och innan Gahrton offentliggjort sina planer på att avgå. Den som läser boken inser emellertid snart att tankarna på att avgå har funnits länge. Det var inget plötsligt infall utan en fråga som Per Gahrton gått och funderat på i åratals.

Vad ger då Gahrtons bok en läsare som ger sig i kast med boken när så mycket förändrats? För det första ger den en god inblick i vad den enskilde riksdagsmannen har för möjligheter att påverka riksdagens arbete. Att det fordras stora arbetsinsatser för att uppnå även små resultat. Men att även de små resultaten kan vara nog så väsentliga för de människor som berörs av besluten.

Den store tänkaren tvingas ta itu med vardagslivets småsaker när han hamnar i riksdagen, och även om han ger sig in i arbetet med stor ambition kan man förstå honom om han inte vill fortsätta med arbetet ytterligare en period. Per Gahrton känner sig uppenbarligen ägnad åt större uppgifter. Vilket han kanske är.

Den andra behållningen man får av boken är när man förstär att Per Gahrton trots sin radikala framtoning nog måste sägas stå för en borgerlig grundsyn. Ett mindre arv av aktier, som förlorar i värde, samtidigt som den ärvda tavlan stiger i värde, får tankarna

Per Gahrton

att rikta sig mot grundläggande brister i vårt nuvarande skattesystem. Varför lönar det sig med "improduktiva" investeringar, medan konstruktiva insatser, som investeringar i industrin rentav kan gå med förlust?

Det är ett korn av ekonomisk visdom som trots allt inte hamnat på hälleberget. Annars kan man förfäras över att en person i politiskt ansvarig ställning visar upp en så förödande brist på ekonomiska grundkunskaper. Håret reser sig mer än en gång på den som tillägnat sig ens de mest elementära kunskaper i ekonomi. Och samma gäller, om än inte i samma utsträckning, den som tillägnat sig en viss distans till kommunistiska staters politik. Gahrtons naivitet när det gäller kommunisters och terroristers avsikter är inte uppmuntrande för den som gärna ser en kritisk distansering till demokratins dödgrävare. Den principiella liberalismen går så långt att vägen tycks vara öppen för vilka anti-liberala ideologier som helst att med våld underkuva samhället.

Det är en lättläst, men samtidigt inte särskilt väldisponerad bok. Och den ger som sagt en värdefull inblick i en politikers vardag.

Per Gahrtons stora förtjänst är att han är en självständig tänkare. Sådana behövs det fler i svensk politik. Men helst sådana som utnyttjar självständigheten till att tänka andra tankar än de Per Gahrton tänker.

Carl G. Holm

Per Gahrton: *Öppet brev från en politiker. Forum. Ca 45:-.*

Livet i Moskva

"Vi var till en början övertygade om att vissa sociala landvinningar för evigt var en av den sovjetiska socialismens segrar. Vi blev särskilt skakade av att upptäcka att inte ens sjukvården var förskonad från denna brist-situation.

"Vid upprepade undersökningar konstaterades att vår flicka hade för få röda blodkroppar. Läkarens enda ordination var: 'Ge henne så mycket lever och granatäpplen ni kan.' Men vi visste att lever ställan gick att uppbrija och att granatäpplen enbart såldes på kolchosmarknaden till väl tilltagna priser. Dessutom var vintern i antågande, under den årstiden blev de frukterna i än högre grad eftersökta lyxartiklar; för att få tag i några måste man tidigt på morgonen flänga i väg till flera marknader runt om i staden. Läkaren dolde inte sin förtrytelse då jag frågade honom om det inte var möjligt att sätta in en läkemedelskur. Jag trodde först att hans upprördhet bottnade i en vilja att så mycket som möjligt lita till naturprodukter. Efteråt fick jag höra av en väninna som var läkare, att det rådde så stor brist på vissa mediciner i landet att man sparade dem till de allvarligaste eller de mest gynnade fallen.

"Exakt samma reaktion mötte jag en annan gång — när jag bad om att min flicka skulle få behandling med gammaglobulin. I stället är det vanligt att man själv försöker skaffa somliga läkemedel från utlandet; genom ihärdigt

brevskrivande och telefonering får man alltid till slut upp spåret på en bekant till en bekant som ska resa till det eller det landet och som nog kan ta med sig den värdefulla medicinen tillbaka. Detta under förutsättning att vederbörande är beredd att överträda lagen förstas. Sådant vänhjälp är nämligen strängt förbjuden. Som skäl anförs ansträngningarna att stävja olovlig handel. Enligt den bokstaven skulle den sjuke vara hänvisad till enbart den synnerligen bristfälliga inhemska läkemedelsproduktionen — och kanske tillspillogiven.

"När utländska vetenskapsmän förs runt på det ytterst presentabla Botkinsjukhuset i Moskva, får de säkert aldrig tillfälle att bese annexet på motsatta änden av gården. Ja, blott dess funktion är ägnad att hålla på avstånd. Det rör sig om avdelningen för smittsamma sjukdomar.

"Här har varje patient eget rum. Hans förbindelse med yttervärlden består av två fönster, ett som vetter mot gården och som han kan se besökarna igenom, det andra — som saknar gardiner — är vänt mot en korridor där personalen passerar. Men toaletten finns inne i rummet, med andra ord med insyn för sköterskor och läkare. Vi hade väldiga svårigheter att få dem att begripa, varför en fransk vän till oss som tagits in på avdelningen drabbats av förstoppning, och att den inte skulle ge med sig, förrän han slapp ligga i ett sådant rum. Borgerlig pjoskighet eller yttring av ett annat kulturmönster, undrade vi inom oss själva, skamsna över vår egen blygsel. Men då vi öppnade oss för våra mer intima vänner, fick vi klart för oss att de reagerade på samma sätt. Hela deras erfarenhet av sjukvården var full av exempel på ett outhärdligt nedvärderande av individen och bristande sinne för den mest elementära psykologi.

"Vad beträffar lokalernas roll som trivsamt ram för den sjukes rekreation lämnar de mycket övrigt att önska, ytterligt nedgångna som de är, med väggar som får hafsigt årlig översyn den kommunistiska lördagen; besökarna som känner sig mest hemma i miljön är kackerlackorna, som ogenerat spatserar kring säng och tvättstall.

"... Numera hör vi franska läkare, nyligen hemkomna från besök i Sovjetunionen, prisa sjukhusen i Moskva för renlighet och prydighet, högmoderna teknisk utrustning, bästa tänkbara vård osv., då kan vi inte låta bli att tänka på den bekanta episoden ur ryska historien, då furst Potemkin för sin kejsarinna Katarina visade upp byar som var teaterkuliser, där bara huvudgatan städats upp, blott dess fasader fått en ansiktslyftning och för det högtidliga ögonblicket upplådda invånare placerats ut som staffage. . ."

Så lyder ett utdrag från Nina och Jean Kéhayans uppgörelse med Sovjetunionen, *Röde proletärens gata*, som nyligen utkommit i svensk översättning på Bonniers förlag. I sin bok berättar de hur de som militanta medlemmar av franska kommunistpartiet med partiets hjälp får arbete i Moskva i den sovjetiska propagandans tjänst, och hur de efter två år i Sovjetunionen tvingas att omvärdera sin drömbild av sovjetkommunismen — trots att de i det längsta kämpar emot, i partiets och världskommunismens

namn.

Det är en högst rekommenderbar bok som tar med läsaren direkt ut i den sovjetiska vardagen och kommer den sovjetiska medborgaren mycket nära in på livet. Det är en bok som borde sättas i händerna på var och en som fortfarande tror att det finns något som helst positivt att säga om det sovjetiska systemet. Paret avslutar sin bok med följande anekdot om den ryska historien:

Ett tåg rullar fram tvärs genom Sovjetunionen. Plötsligt stannar det. Lokföraren rusar förfärad in i en av vagnarna: "Kamrat Vladmir Iljitj, de vita har brutit upp spåret, tåget kan inte köra längre, vad ska vi göra?"

Lenin behåller fattningen, kavlar upp sina skjortärmar: "Sätt igång och arbeta, kamrater, låt oss med häcka och spade reparera rälsen tillsammans, så att de vita vet vilka de har att göra med."

Alla förser sig med verktyg och griper sig sjungande an med arbetet. Och inte långt efteråt kan tåget fortsätta. Det rullar i dagar och nätter över ryska slätten och stannar så igen, långt ifrån alla stationer. Lokföraren är likblek: "Kamrat Josif Vissarionovitj, spåret är upprivet, kontrarevolutionärerna har varit framme, vad ska vi ta oss till?"

Stalin tvekar inte: "Vi har förrädare bland oss, vi skjuter hälften av passagerarna på fläcken; resten får sätta på sig randig skjorta och hugga i med arbetet tills rälsen är reparerad. Det är inte medlen som räknas."

Så sker genast.

Tåget kör vidare, genom snötäckta björkskogar och in i tajgan, och återigen ser lokföraren rälsen uppbruten framför sig. Den här gången är min sista stund kommen, tänker han. Men vad ska han göra, han måste ju tala om det! Och med kallsvetten forsande sticker han in huvudet i en vagn: "Kamrat Nikita Sergejevitj, revolutionens fiender är inte döda. Det är sabotage på linjen igen, vi kan inte komma längre!"

"Det gör inget, kamrat lokförare. Vi tar rälsen bakom oss och lägger den därframme vartefter, på det sättet kommer vi framåt i alla fall."

Och kilometer för kilometer tas rälsen upp, och läggs ned och tåget rullar.

Men såg den glädje som varar beständigt? Småningom är det färdigt igen. Lokföraren bromsar med ett förfärligt gnissel. Darrande av skräck går han in i en vagn: "Kamrat Leonid Iljitj, ni tror mig säkert inte, men tyvärr är det sant. De antisovjetiska och imperialistiska krafterna har än en gång rivit upp rälsen. Vad ska vi göra?"

"Verkligen tråkigt," svarar Brezjnev, "men det finns en utväg. Se till att få gardinerna fördragna i alla kupéer, och så skakar vi vagnarna med jämna mellanrum, så att alla får intrycket av att det går framåt. . ."

Anders Fjällström

Nina och Jean Kéhayans: *Röde proletärens gata. Bonniers. Ca 60:-.*

Raoul Wallenberg i Budapest

Ambassadör Per Angers bok *Med Raoul Wallenberg i Budapest. Minnen från krigsåren i Ungern* är en skildring av svenska ambassadens arbete och öden i Budapest i slutet av andra världskriget. Boken börjar 1944 och för händelserna framåt tills ryssarna besatte staden. Dessutom tas händelser som hade speciellt med Raoul Wallenberg att göra med för ytterligare en tid. Författaren Per Anger arbetade som diplomat vid svenska beskickningen i Budapest under denna tid. Han har nyligen pensionerats som ambassadör (i Toronto) och anser sig först nu ha möjlighet att publicera sina tankar om Raoul Wallenberg-fallet.

Judarna hade i Ungern en ganska säker fristad fram till 1944. Det gällde såväl de ungerska judarna som flyktingar från kringliggande stater. Ungern var allierat med Tyskland, och ungrarna styrde själva sitt land. I motsats till de många länder som ockuperats av Tyskland.

Denna situation ändrades radikalt den 19 mars 1944 då tyskarna började gripa in hårdare i ungersk politik. Det gjorde man bl.a. med de ungerska nazisternas, pilkorsarnas hjälp. Situationen blev ännu allvarigare den 10 oktober 1944 när pilkorsarna med tysk hjälp tog över makten helt.

Den svenska ambassaden började nu utfärda olika skyddspapper, verksamheten började snart anta allt större proportioner och hela beskickningen arbetade praktiskt taget dygnet runt. Arbetsbördan blev för betungande och förstärkning begärdes från Sverige, för att leda räddningsaktionen för judarna.

Det var så Wallenberg anlände till beskickningen den 9 juli 1944. Han började då utfärda de senare så berömda skyddspassen, som gick ut på följande: Personen N.N. har inresetillstånd till Sverige och kan åka dit så fort omständigheterna så tillåter samt att myndigheterna skall ta hänsyn till detta i sin behandling av N.N. Därefter försågs papperet med legationens stämplat och underskrifter. Mellan 20.000 och 30.000 sådana legitimationer upprättades och de flesta av innehavarna klarade sig tack vare handlingarna.

Det fanns även speciella "svenskhus" för de "svenska" judarna. Husen respekterades i stort sätt av både tyskarna och pilkorsrörelsen. När emellertid ryssarna erövrade staden fick soldaterna under tre dagar plundra och våldta fritt, och då skonades inte ens själva den svenska ambassadbyggnaden.

I samband med att ryssarna intog Budapest förlorade Per Anger kontakten med Wallenberg, som togs tillfångas av ryssarna anklagad för att vara spion för CIA. Detta brott betraktades som mycket värre än samarbete med tyskarna.

Hela ambassadpersonalen tvangs lämna Budapest, dock utan Wallenberg, som var försvunnen. Resan till Sverige gick över Moskva. I Moskva mötte beskickningschefen

Pilkorsare på vakt utanför svenska ambassaden.

Söderblom upp, som sa till de hemvändande: "Kom ihåg, när ni kommer hem till Sverige — inte ett ord om ryssarna." Vid presskonferensen efter den svenska Budapest-legationens hemkomst diskuterades därför bara tyskarnas och pilkorsarnas grymheter, *ingenting* sades om ryssarnas övergrepp som enligt Per Anger var av samma kaliber, och enligt många ungrare betydligt värre.

Per Anger drev Wallenbergärendet under två års tid i UD, mellan 1948 och 1950. Han arbetade då dels med att bekämpa ryktesspridningen om att Wallenberg dödat av pilkorsarna i Budapest och dels försökte han genom olika vittnesmål påvisa att Wallenberg verkligen var fånge hos ryssarna. När han lämnade ärendet berodde det på bristande stöd från dåvarande utrikesministern Undén. Undén godtog gärna ryssarnas förklaringar om Wallenberg och vågade inte göra något för att störa relationerna till ryssarna.

Avslutningsvis skall sägas att boken är en intressant och lättläst skildring av konsulatets arbete under dessa svåra år. Det finns originalfotografier på deltagare och passhandlingar. Det enda störande är en karta över Budapest som lagts in i boken. På kartan utmärks de platser som var aktuella, men kartan är från våra dagar med bl.a. Leningatan, Marxtorget och en stor staty som uppförts som tack till ryssarna för "befrielsen" av Budapest. *Göza Mólnár*

Per Anger: Med Raoul Wallenberg i Budapest. Norstedts. Ca 80:-.

Angreppet

Hans Graf Huyns *"Der Angriff"* (Verlag Fritz Molden) är en bok om Sovjets expansionssträvanden, militärt, politiskt och ekonomiskt. Författaren sitter i Västtysklands Förbundsdiag och är med i dess utrikespolitiska

utskott. Han har även en tioårig diplomatjänst bakom sig.

Kapitlet om den ryska uppbyggnaden till sjöss heter betecknande nog "Björnen kan simma". Ännu för 25-30 år sedan var Sovjet en utpräglad landmakt och hade sjöstyrkor mest för kustförsvar. Nu har Sovjet helt andra ambitioner, som har formulerats av den ryske amiralen Gorsjkov: Vi måste kunna slå till när som helst mot varje punkt på världshaven. Från 1960 till 1978 steg handelsflottans tonnage från 3 till 20 miljoner ton och antalet marina övervattensfartyg från 1.000 till 7.500 st.

För Sovjets politiska expansion användes främst KGB som redskap. En stor del av boken handlar om detta "partiets sköld och svärd". Det finns 2.250 sovjetdiplomater i Västeuropa, varav 850 lär vara KGB-agenter. Moskva följer enligt Huyns handlingsprogrammet neutralisering-finlandisering-satellisering. EG bör helst inte bli någon politisk union. F.ö. inriktar man sig mest på Tyskland, KGB har arbetat aktivt för att splittra Europa genom att misskreditera Västtyskland. Hakkorskampen vid årsskiftet 1959-60 var KGB-inspirerad. Ett annat exempel är ett attentat, som riktades mot en fransk ämbetsman i Strassbourg 1957. Hans fru hade öppnat ett gåvopaket adresserat till mannen och blev dödad av en sprängladdning. Som avvärdare uppgavs en tysk organisation, som aldrig existerat, "Kampfverbund für ein oavhängigt Tyskland". KGB ville inbilla folk, att många tyskar ville ha Elsass-Lothringen tillbaka och inte drog sig för attentat för att uppnå detta mål.

KGB tar ofta hjälp av lokala kommunistpartier kontakt med nyckelmännerna i s.k. medborgarinitiativ. Det tyska kommunistpartiet använde 1976 30 miljoner DM som bidrag till medborgarinitiativ, miljöskyddsföreningar, aktioner för värnpliktsvägran och för fri abort. Typisk är en slogan av Robert Jungk "Protest mot kärnkraft är en protest mot kapitalismen". Det är en gammal tradition man fullföljer. Den kände tyske kommunisten Willi Münzenberg grundade på 20-talet på Moskvas

order de första "frontorganisationerna", dvs redskap för kommunistisk infiltration: Internationella arbetarhjälpen och Internationella röda hjälpen.

Ett viktigt infiltrationsmål är universiteten — i syfte att rekrytera intellektuella ledare, som kan gagna kommunismen. Man tror inte mycket på "proletariatet" som allierad utan följer istället Frankfurterskolans socialfilosofi (Adorno, Marcuse) med dess tro på den "autonoma" människan och hennes strävan till befrielse från det "repressiva herraväldet."

KGB:s infiltration i massmedia sker främst genom "Pressutskottet för demokratiska initiativ", som bildats genom sammanslagning av den kommunistiska "Föreningen för nazi-regimens förföljda" och "Demokratiska aktionen mot nynazism och restauration". Man köper också upp eller stöder vissa tidningar, "Konkret", som ett tag hade Ulrike Meinhof som redaktör, grundades med DDR-pengar. Ett annat infiltrations sätt är att kommunistiska agenter till tidningarna skickar anonymt material, som nedsvärta ledande västliga politiker.

En betydande subversiv verksamhet äger rum i Afrika, där det lär finnas över 300 KGB-agenter. Södra Afrika, där det finns betydande mineraltillgångar, står i främsta rummet. Det finns hemliga dokument om Sydafrikas erövring redan från 1946, och mot slutet av 50-talet förberedde kommunisterna en statskupp i Sydafrika genom en insmugglad Moskva-agent, som dock avslöjades.

Andra aktuella ämnen som behandlas i boken är finlandiseringen, Matreco-affären Sovjets inblandning i Mellanöstern, terrorismen i Europa, industrispionaget m.m. Sist men inte minst finns ett avsnitt om infiltrationen i Afghanistan, som troligen syftar till att ge Sovjet tillträde till Indiska Oceanen.

Ibland undrar man, om inte författaren tar i lite väl mycket, men som stöd för sina påståenden har han en tolv sidor lång litteraturförteckning, däribland många diplomatiska handlingar och partiprotokoll m.m. Han har under sin tid som diplomat bedrivit källforskningar i flera länder.

Knut Wallquist

Kuba

Pierre Golendorf är författare till boken *Kuba — misstänksamhetens ö* (Coeckelberghs förlag, cirka 85:-). Den handlar om en fransk kommunist (författarens) besök på Kuba. Han blev i egenskap av kulturperson 1967 inbjuden till en kongress på Kuba som varade några dagar. Genom detta besök väcktes intresset för Kuba och Pierre Golendorf trodde sig ha funnit det första landet som förenat kommunism/socialism med frihet. Han bodde naturligtvis på lyxhotell och fick allting gratis. Dessutom träffade han många kubaner, som alla bara hade gott att säga om Castro och regimen. Allt detta gjorde att Golendorf bara blev mer och mer förtjust i Kuba.

Väl tillbaka till Frankrike ville han gärna leva med och i "revolution" på Kuba. Han försökte på alla sätt få bosätta sig på Kuba.

En av de socialisterna som begejstrats av Castros Kuba. Författaren till Kuba — misstänksamhetens ö var också inledningsvis begejstrad av Kuba. Men hänförelsen gick över efter några år i Kubas fångelsehålor.

Efter ungefär ett halvår kunde han återvända till Kuba, nu anställd av kubanska kulturministeriet. Även nu fick han leva och bo i ett lyxhotell. Han träffade och umgicks med bl.a. kulturpersonligheter på Kuba och upptäckte då att allt inte var så fritt som han trott från början. Flera av de intellektuella han umgicks med försvann och blev dömda till långa fängelsestraff för spioneri för USA:s räkning, CIA-kontakter etc. Så småningom blev hans misstankar allt starkare om att allt inte stod rätt till på Kuba och han diskuterade detta med sina vänner i Havanna. Detta gjorde att kubanska säkerhetstjänsten — G2 — började fatta misstankar mot honom.

Tiden gick och Pierre Golendorf märkte att han inte fick några uppdrag från kulturministeriet och de få arbeten i form av fotouppdrag som han utförde användes inte, utan hamnade i någon skrivbordslåda. Han hade gift sig och fått ett barn, och ville åka tillbaka med sin familj till Frankrike, eftersom han kände sig mer och mer övervakad av säkerhetspolisen G2. Hans ansökan om att få ta familjen med sig beviljades inte.

Golendorf ger intressanta glimtar från vardagslivet på Kuba. Det råder exempelvis total köttansönering och den officiella ransonen är 455 gram i veckan per person. Man får dock aldrig mer än 1.020 gram per månad i praktiken. I ransonen inräknas då t.ex. kyckling och inälvor. Skinka och kory saknas helt, liksom ost. Ransoneringen gäller ej diplomater och högre dignitärer, som har speciella butiker att handla i.

Slutligen 1971 arresterades Pierre Golendorf och anklagades för samarbete med CIA och för spioneri. Golendorfs fortsatta skildring från Kubas "Gulag" känns igen från Solzjenitsyns

skildringar. Nu fick han lära känna en helt annan sida av Kuba, en sida som Palme och andra från Väst, t.ex. journalister som gör kortare visiter, ej känner till. Han förstod också hur väl registrerat hans första besök på Kuba hade varit, trots att han ingenting märkt av misären och det politiska förtrycket.

Han dömdes i en rättegång till 25 års fängelse för spioneri för CIA:s räkning. Efter domen hamnade han i Kubas "Gulag", där han träffade andra politiska fångar. De flesta var dock vanliga kubaner som försökt fly till USA. Detta ger automatiskt minst tre års fängelse.

Varken under förhören före rättegången eller efter domen utsattes Golendorf för hårdare fysisk tortyr, däremot är naturligtvis isoleringen och de ständigt återkommande förhören före rättegången och därefter vetenskapen om domen på 25 år nog för att knäcka den starkaste. Dessutom behandlas han med sanningsserum en gång. Han släpptes slutligen 1974 och utvisades utan sin familj, som han inte återsett sedan dess.

Som avslutning kan sägas att boken är en mycket nyttig läsning för oss som matas via massmedia hur bra och fritt allting är på Kuba, och dessutom betalat hundratals miljoner i u-hjälp till denna diktaturstat.

Göza Mölnär

Pierre Golendorf: Kuba — misstänksamhetens ö. Coeckelberghs. Ca 85:-.

notiser - Sverige

Vänster på fallrepet

De många företag på vänsterkanten som växte upp i slutet av 1960-talet börjar nu få problem. Vi berättade i förra numret av Contra om Cavefors förlag i Lund som trätt i likvidation (vi uppgav felaktigt konkurs — den praktiska skillnaden är i detta fall emellertid obetydlig). Folket i Bild/Kulturfront kämpar med ständiga ekonomiska problem, och man har kungjort att tidningen skall läggas ned om man inte inom ett par månader kan få ordning på affärens. Flera personer har sagts upp vid FIB/Kulturfront. Uppsägningarna ledsagades av sant kapitalistiska kommentarer från företagsledningen: Vi ger inte ut tidningen för de anställda utan för läsarna.

Ett tredje företag som råkat i svårigheter är förlaget Ordfront. Företaget har utverkat ackord (nedsättning av fordringar) hos sina fordringsägare. Samtidigt har ackordscentralen ett organ som arbetar med sanering av krisföretag för fordringsägarnas räkning, tvingat Ordfront att byta ut företagsledningen. Den tidigare företagsledningen har påstått helt sakna ekonomiska kunskaper. Vilket inte förvånar med tanke på den ideologi som förespråkas i förlagets utgivning.

Byråkrattrassel

En av Contras redaktionsmedlemmar skrev i början av 1979 en artikel i en amerikansk tidning. Artikelnen handlade bl.a. om svensk byråkrati och hur besvärande den var för medborgarna.

Den amerikanska tidskriften skickade författaren tio exemplar av tidskriften som gåva. När försändelsen kom till Sverige slog tullverket i Göteborg till. Där debiterades moms och diverse avgifter. Helt i strid mot gällande tullbestämmelser.

Författaren fick så småningom meddelande om att han kunde lösa ut tidningarna på posten. Eftersom tidningarna skulle ha fått tas in gratis i landet vägrade han att göra det, och bad att få en ändring av tullbeslutet. Det kan ske genom något som kallas *omtulltaxering*. Det går till så att posten skickar tillbaka försändelsen till tullen, med ett meddelande om varför ändring bör ske. Så skedde i detta fall. Men H.M. Sandström vid tullen i Göteborg vägrade återigen att följa gällande tullbestämmelser. Försändelsen kom tillbaka till posten med besked att tullen vägrade att ändra beslutet.

Författaren beslöt då att överklaga beslutet hos Generaltullstyrelsen. Samtidigt bad han posten att ligga på försändelsen till dess att Generaltullstyrelsen fattat beslut i frågan.

Generaltullstyrelsen tar god tid på sig för att fatta beslut. Man börjar med att fråga den ansvariga tullmyndigheten om deras synpunkter. Och där tar man också god tid på sig. Så god tid att posten, som enligt sina instruktioner skall skicka tillbaka försändelser som legat

mer än en månad på posten, gör detta, trots att det begärts att posten skulle ligga längre på försändelsen. Tidningarna skickas tillbaka till avsändaren, och tullen kan pricka av att försändelsen förts ut ur landet.

Då kan tullmyndigheten i Göteborg avge yttrande till Generaltullstyrelsen. Varorna finns inte längre i landet, alltså kan man inte uttala sig om något fel begåtts, det går ju inte att kontrollera uppgifterna.

Med det yttrandet som underlag vägrar Generaltullstyrelsen att fatta beslut i ärendet och avvisar klagomålen av formella skäl. I en särskild bilaga till beslutet säger man att författaren haft helt rätt i sitt påstående att moms och avgifter ej skulle debiteras. Men det är inget att göra åt nu.

Saken anmäldes till Justitiekanslern, med begäran att det skulle utredas om myndigheterna handlat korrekt. Postverket menade att man följt gällande instruktion, och att det inte fanns någon anledning att hålla på försändelser vars förtullning överklagats. Generaltullstyrelsen tyckte åtminstone att det var en otillfredsställande behandling av ärendet och lovade att ta upp saken i planerade överläggningar med Posten.

Lokalradion och fackvalen

Vid de senaste fackvalen vid Volvo vägrade den socialdemokratiskt kontrollerade fackklubben att ställa upp i lokalradion, eftersom man menade att man inte fick ställa upp på samma villkor som kommunisterna på oppositionslistan. (GT, Göteborg)

Ryssar dök aldrig upp

Samma morgon som den sovjetiska Sovremennik-teatern skulle ha kommit på besök till Sverige fick Dramaten, som arrangerade gästspelet, meddelande om att teatern ej skulle komma. Detta inträffade samtidigt som avhoppare gjorde strömhopp från sovjetiska ensembler runt om i världen. Dramaten har krävt ryssarna på 40.000 kronor i ersättning för kostnader i samband med det inställda besöket. (Dagens Nyheter)

Vätt hos LO

På LO:s påkostade kursgård Hasseludden strax utanför Stockholm flödar spriten. Karl Gunnar Norman, som är vaktmästare på Hasseludden, berättar för SKP:s tidning *Gnistan* att man tar hand om cirka 10.000 tomma sprit- och vinbuteljer varje år. Panten för dessa utgör ett betydelsefullt tillskott i personalklubbens kassa. Skolan har cirka 30.000 övernattningar per år. Det innebär att det går åt en tredjedels spritbutelj per natt. Norman menar dock att verkligheten är mer splittrad, en del kurser är "heltorra" medan det på andra dricks hejdlöst.

45 socialdemokrater

Vid talmansvalet i höstas var det inte bara valet av talman som borde vara av intresse för en bredare allmänhet. Efter valet av Ingemund Bengtsson till talman valdes förste vice och andre vice talmannen med acklamation. Till valet av tredje vice talman blev det emellertid ny slutet vötering. Två kandidater nominerades, Karl-Erik Eriksson från folkpartiet och Eivor Marklund från vpk. Av hävd har de fyra talmansposterna fördelats med en var till de fyra stora partierna. Därför borde utgången ha varit ganska självklar. Att Eivor Marklund skulle få kommunisternas tjugo röster borde väl i och för sig inte förvåna, trots att det skulle strida mot de principer som tidigare gällt för fördelningen av talmansposterna. Nu fick emellertid Eivor Marklund 65 röster. Minst 45 icke-kommunistiska ledamöter i riksdagen (gissningsvis socialdemokrater) röstade på en kommunist som talman! Det är mer än en fjärdedel av den socialdemokratiska riksdagsgruppen!

Polsk firma gjorde konkurs

Öststaterna driver en hel del företag i Sverige. Mest känt på konsumentsidan är kanske det ungerska glödlampsföretaget Tungfram. Men det finns flera östeuropeiska företag som säljer traktorer och annan maskinutrustning.

Ett sådant företag var Junemaskiner i Jönköping, som ägdes direkt av den polska staten genom det polska företaget Agromet. Agromet tillverkar traktorer och andra jordbruksmaskiner. Traktorerne är av märket *Ursus*.

Polackerna övertog Junemaskiner från en svensk privatperson vid årsskiftet 1977/78. På mindre än två år var företaget konkursmässigt. Det blev en av de största konkurserna någonsin i Jönköpingsområdet. Olika fordringsägare hade krav på 40 miljoner på företaget, förutom att det polska moderbolaget hade egna fordringar för levererade traktorer på 54 miljoner kronor. De sammanlagda skulderna uppskattades till 101 miljoner kronor och tillgångarna till 12,6 miljoner!

Flera av långivarna och leverantörerna har intalats att affärer med ett företag som ägs av polska staten måste vara säkra. Man har därför inte ställt tillräckligt hårda krav på säkerheter och förskott. Nu har företagen i Småland lärt sig att polska statsföretag inte är att lita på. (Göteborgs-Posten)

Gick till Sverige

En sovjetisk flykting gick nyligen från Murmansk på Kolahalvön till Sverige! Flyktingen levde på bär och svamp i 26 dagar på Kolahalvön och i norra Finland. Hade han blivit upptäckt i Finland hade han skickats tillbaka till Sovjet.

(Nemzetör, München)

Kommunal

På tio år, från 1969 till 1979, har Kommunal-arbetareförbundet mer än fördubblat sitt medlemstal, från 210.000 till 491.000 medlemmar. Ett betydande tal för den offentliga sektorns tillväxt.

Utan gadd

Alltfler menar att JO blivit en allt svagare institution. JO vågar idag inte säga ifrån när man upptäcker missförhållanden, man försöker istället släta över myndigheternas misstag.

En faktor som bidragit till detta är måhända att tjänstefel inte längre är ett straffbart brott.

Siffror som JO släpper ut om sin verksamhet indikerar om inte annat att det är en svag institution. Verksamhetsåret 1978/79 hantlade JO 3.150 ärenden. Av dessa ledde 1 (ett!) till åtal och 2 (två!) till disciplinära bestraffningar. 42 ärenden överlämnades till andra myndigheter, där de sannolikt i flertalet fall avskrevs. 3.106 ärenden resulterade således i på sin höjd ett kritiskt uttalande.

Vi vågar att tro att svensk byråkrati är så exemplarisk att det inte skulle finnas anledning till fler åtgärder.

Polisstaten

Man undrar verkligen vilka friheter polisen kan ta sig när det gäller att tolka förordningar som utfärdas av regeringen. Västeråspolisens förklarade således i augusti att man övervägde att förbjuda en planerad motortävling, eftersom regeringen utfärdat en förordning som innebär att polisen skulle verka för energisparande. Någon annan möjlighet att förbjuda tävlingen fanns inte. Polischefen i Västerås tillkännagav sina funderingar offentligt, men efter moget övervägande fick tävlingen trots allt äga rum.

Det anmärkningsvärda är att en ansvarig befattningshavare kan ens överväga att tolka förordningar på det sätt som nu skedde. Med en sådan tolkning skulle det mesta kunna förbjudas — helt godtyckligt — av den lokala polismyndigheten, det finns alltid någon opreciserad instruktion som kan motivera ett ingripande.

Äga sin bostad

I Sverige äger hushållen bara 39% av sina egna bostäder. I Danmark och Storbritannien ligger siffran på 50%, i Norge och Finland på 60% och på Island på 70%. T.o.m. vissa öststater lär ska ha högre siffror än Sverige.

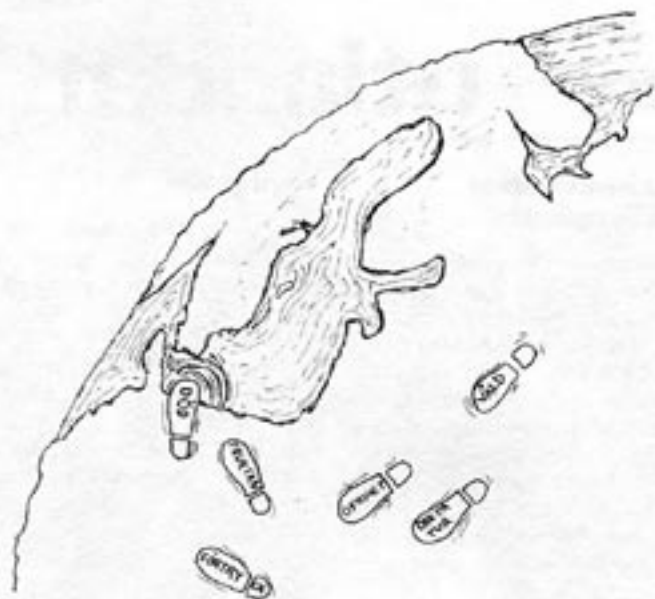
(Opinion, Stockholm)

Vänort

Göteborg har Leningrad som vänort!

Kalmar i Ny Dag

Kalmar kommunfullmäktiges majoritet beslutade nyligen att fullmäktiges sammanträden även skall utannonseras i vpk:s tidning Ny Dag, som utges i Stockholm.

Kommunismen sätter sina spår. Vart bär de härnäst?

Hjälp till socialister

Sveriges u-hjälp går företrädesvis till socialistiska länder. Ett av dessa är Guinea-Bissau, tidigare portugisisk koloni i Västafrika.

Som i flertalet socialistiska stater fungerar administration och planering mycket bristfälligt och en härskarklass inom det enda tillåtna partiet skaffar sig fantastiska privilegier.

I huvudstaden Bissau finns ett nittio-tal svenskar. Där brukar man säga att det finns fler Volvo per invånare i Bissau än i Stockholm. Men svenskarna själva har inte råd med bilarna, det är partiledning och byråkrater som kör omkring i dem.

Landet har en årsinkomst på strax över 500 kronor per invånare. Detta hindrar inte att man nu håller på att bygga en motorväg för

över trettio miljoner kronor till Bissaus flygplats. Trafiken ligger för närvarande på tio bilar i timmen.

När Guinea-Bissau för en tid sedan fick 3 miljoner svenska kronor för att köpa utrustning till landsbygdens elektrifiering, så försvann pengarna på okänt sätt efter utbetalningen. Det blev aldrig någon utrustning köpt.

Det berättas också att det inte finns cement till byggarbeten i slumområden — allt satsas på byggande för funktionärer i det enda tillåtna partiet PAIGC och för byggande av lyxhotell.

Kött har man inte kunnat köpa på månader. Och även ris är det svårt att få tag på.

Sådan är socialismen! Och sådan är svensk u-hjälp! (The Economist, London)

notiser- utlandet

Olympiska souvenirer tillverkas i fångläger

Souvenirer till de olympiska spelen i Moskva tillverkas f.n. i fångelser och i läger med hård regim i Sovjet," upplyser den ukrainske dissidenten Mykola Shariguine. Som bevis för sitt påstående visar han upp små souvenirer, t.ex. medaljonger som representerar Moskva och andra sovjetiska städer, på vars baksida återfinns numret 207-44-77. Detta nummer är enligt Shariguine identifieringsnumret för fångelset i Vladimir, i vilket Shariguine själv har suttit inspärrad i fem år. Även andra källor hävdar samma sak som Shariguine.

Christer Arkefors

Flyktingar kläms åt

Det blir allt svårare för flyktingar att ta sig in i Hongkong. Kommunist-Kina har nu placerat en hel armédivision vid gränsen till Hongkong för att hindra flyktingar att ta sig till den brittiska kronkolonin. Kineserna har också skaffat fler patrullbåtar som bevakar farvattnen kring Hongkong.

Även myndigheterna i Hongkong skärper tonen. Bara under oktober 1979 grep man 11.350 flyktingar som skickades tillbaka till Kina.

De som skickas tillbaka till Kina kan se fram emot hårda straff. Normalstraffet för flykt är nu fem års hårt arbetsläger. Och gränsvakterna skjuter för att döda.

Men trots den ökade bevakningen och de hårdare straffen är det allt fler och fler som försöker fly den kommunistiska diktaturen, för att nå den kapitalistiska friheten.

(The Economist, London)

"Nya Kina"

Man talar nu ofta om det nya öppna Kina, som bjuder in turister och öppnar sina portar. Vissst har mycket blivit bättre. Men fortfarande är Kina ett i allt väsentligt slutet land.

Bara 15 städer är öppna för utländska besökare, om vi undantar ett fåtal privilegierade. Och om man ser till Kinas mer än 50.000 folkkommuner så är det kanske hundra som är tillgängliga för utlänningar. Därför kommer de utländska besökarna ständigt tillbaka till samma platser och får träffa samma förevisningsmännskior.

"Att hitta en skylt som på engelska pekar ut damtoaletten i en av de mest avlägsna folkkommunerna i Sichuan-provinsen indikerar på något sätt att man följer den smala utstakade väg som förevisas utlänningar," menade Brian Breedham i en tidningsartikel för en tid sedan.

Farligt kol

Samtidigt som debatten om kärnkraftens risker rasar i Sverige — trots att ännu ingen person omkommit i en kärnkraftsolycka i västvärlden — inträffar den ena kololyckan efter den andra i Polen, ett av de länder som skulle kunna bli huvudleverantör av kol till Sverige, om vi säger nej till kärnkraft den 23 mars.

Under hösten 1979 inträffade minst tre stora kolgruveolyckor i Polen, utan nämnvärd uppmärksamhet i svenska massmedia.

Den 3 oktober dödades sju gruvarbetare i en explosion i Nowa Ruda. Den 10 oktober dödades 33 gruvarbetare i en explosion i Dymitrow och den 31 oktober omkom två arbetare när ett transportband i gruvan Czechowice-Dziedzice fattade eld. Tjugo man instängdes i ett schakt i samband med branden och förolyckades även de.

Även markmiljön påverkas av de underjordiska gruvorna. I städer som är underminerade av gruvor sker ständiga sättningar, och i staden Bytom, där Dymitrow-gruvan ligger, störtade ett hus i centrum samman i november. Som genom ett under skadades ingen av det sammanfallande huset.

KGB-chef dödad

Generallöjtnanten Arif Geidarov, inrikesminister och KGB-chef i Azerbajjan i Sovjetunionen dödades tillsammans med två medhjälpare förra sommaren. Myndigheterna uppgav att den som dödades de tre var en 29-årig chef för administrationen av fångelset i staden Shusha. (ABN Correspondence)

Båtflyktingar

"I tio dagar drev vi omkring på öppna havet, samlade i en djonk som tog in vatten, utan mat och med två skedar dricksvatten per person och dag. Sedan fick en helikopter syn på oss och någon timme därefter befann vi oss ombord på det italienska fartyget 'Vittorio Veneto', kraftlösa och kientrogna, men äntligen räddade."

Det är Huynh, 26 år, och Tran, 19 år, man och hustru, som på detta sätt beskriver sin flykt från Vietnam. De har nu hittat en fristad i Bologna i Italien. Huynh var lastbilschaufför i Saigon, och han väntar nu bara på italienskt körkort för att återuppta sin yrkesutövning. De är två av ett femtiotal vietnamesiska flyktingar som bor i Bologna.

Den äldste av de vietnamesiska flyktingarna i Bologna är Quang, 44 år, tidigare läkare i Saigon. Han berättar: "Efter att kommunisterna kom till makten hörde deportationer och arresteringar till ordningen för dagen. För oss läkare, för tjänstemän i den gamla regeringen och för köpmän, väntade "omskolningslägret". Från staden flyttades hopar av människor till "de nya ekonomiska zoner", dvs till områden med ännu inte uppodlad

mark. Här var det ont om mat och malarian härjade. Det är i första hand vietnameser härifrån som flyr ett omöjligt liv. Varje form av opposition eller meningsskiljaktighet förtrycks hårt, liksom kyrkan; de gamla pagodträdgårdarna har också förvandlats till vete-fält."

Ming, 38 år, var kapten i den sydvietnamesiska armén; han lyckades fly innan Viet Cong lyckats avrätta honom. Han säger: "Le Duans och Pham Van Dongs regim är mer korruperad än Thieu. Regeringstjänstemän gör sig en förmögenhet genom att sluta ett öga för massflykten från fälten och städerna. Flyktingarna betalar höga summor för att få fly till Malaysia."

Huynh och Tran berättar att de för flykten fick betala motsvarande 30.000 kronor, dvs. allt de hade. "Vi var 402 personer i en 21 m lång båt. Från Camau, söder om Saigon, styrde vi ut i sydöstlig riktning, men nästan genast stötte vi på thailändska pirater, som tog ifrån oss allt och våldtog kvinnorna. Några av oss drunknade i ett försök att slippa undan piraterna genom att kasta sig över bord."

Dessa flyktingar är nu i säkerhet i Italien. Men för många av dem innebär inte det att problemen är över: Quangs hustru och barn blev kvar i Saigon. Detta gäller även Tran far, som var flygofficer; allt har tagits ifrån honom, och han har fångslats. Det är länge sedan de hörde av honom.

Christer Arkefors

Tysk noggrannhet

Med sedvanlig tysk noggrannhet ger den tyska förbundsregeringens inrikesdepartement ut en årlig rapport över politiska extremistorganisationer, på höger och vänsterkanten.

Självfallet upptar vänsterorganisationerna den största delen av boken och svarar för den helt dominerande delen av medlemsantalet i de extremistiska organisationerna. Under de senaste åren har det emellertid funnits anledning att granska avsnitten om nazistiska och fascistiska grupper grundligare.

Vänsterorganisationerna svarar tillsammans för flera hundra tusen medlemmar, de nazistorienterade organisationerna uppskattas till drygt 17.000. Lejonparten av dessa tillhör dessutom det (numera) harmlösa NPD, som visserligen har ett otrevligt politiskt budskap men dock håller sin verksamhet inom lagens ramar. Vad som finns anledning att rikta ökad uppmärksamhet på är ett växande antal små aktivistgrupper som inte tvekar att ta till spektakulära våldsdåd, och som vid skilda tillfällen marscherat genom tyska städer iförda hakkors och uniform.

I den senaste rapporten lyckas inrikesministeriet få fram 83 organisationer som kallas högerextremistiska. 71 av de 83 har mindre än 100 medlemmar, och det är bland dessa 71 organisationer som man hittar merparten av de galenskaperna i form av hakkorsmålning, attentat och liknande som getts en viss uppmärksamhet utomlands.

Att det skett en ökning av sådana aktiviteter är obestridligt, men vem ligger bakom ökningen? Mycket tyder på att svaret skulle

vara ganska oväntat för många. Flertalet av de nya nazistorganisationerna är små grupper av "knasbollar". Några få har visat sig vara välorganiserade, välfinansierade och beredda till våldsdåd och andra handlingar som ger stor publicitet och negativ publicitet. När polisen har sprängt ett par sådana ligor har man funnit ett mycket avslöjande mönster. De ledande förefaller genomgående vara "flyktingar" från Östtyskland. Kontrollerar man närmare "flyktingarnas" förhållanden i Östtyskland kommer man lika genomgående fram till oklarheter och blanka punkter. Den professionella organisationen och den rika finansieringen samt bakgrunden för de ledande personerna tyder alla på att det i själva verket skulle vara östtyska säkerhetstjänsten som ligger bakom "nazistvägen" i Västtyskland.

Det är i så fall inte första gången. I John Barrons bok om KGB (finns att köpa hos Contra) berättas om hur KGB redan i slutet av 1950-talet använde föregivet nazistiska organisationer för att sprida misstroende gentemot Västtyskland. Samma teknik anses tydligen gångbar även idag.

Det skall kanske tilläggas att en välorganiserad och välfinansierad nazistisk grupp kan locka fram "riktiga" nazister ur halvskymningen. Dessa tas säkert gärna om hand av de östtyska organisatörerna, och släpps i arbete. Men det är inte från dessa personer som initiativet kommer. Det kommer från andra sidan järnridån, där den västtyska polisens insyn är så liten som möjligt.

Väst-Sahara

Väst-Sahara är en f.d. spansk koloni som efter sitt oberoende delades mellan Marocko och Mauretaniens. I Väst-Sahara finns ungefär 70% av all känd fosfat utanför kommunistblocket. Fosfat utgör en mycket viktig del i konstgödsel som används i jordbruket.

I Väst-Sahara bekämpar guerilla-gruppen POLISARIO Marockos och Mauretaniens övertagande av området. POLISARIO understöds av Algeriet, som tillhandahåller basområden, av Libyen, som tillhandahåller pengar och av Kuba, Östtyskland och Etiopien som tillhandahåller militära experter för utbildning av POLISARIOS egna styrkor.

Mauretaniens har numer dragit sig ur kriget, enligt uppgift i utbyte mot ett ekonomiskt bidrag på 170 miljoner amerikanska dollar från Libyen.

Marockos välutrustade armé på 100.000 man bekämpar nu guerillan ensam. Guerillan följer emellertid taktiken att slå till och sedan fly tillbaka till Algeriet. Hitintills har Marocko inte förföljt guerillan in i Algeriet, p g r risken för krig med Algeriet. Detta gör emellertid att kriget blir långvarigt och att något avgörande inte kan nås.

Varför kan nu inte kung Hassan II av Marocko låta POLISARIO bilda en egen stat? Detta skulle innebära att Marocko skulle få en fientlig östorienterad granne inte bara i öster (Algeriet) utan också i söder. Enligt Marocko skulle det inte dröja länge innan en strid började även i Marocko, efter känt mönster från "befrielseörelser" understödda utifrån. Då skulle Marockos västorienterade

POLISARIO, den kommunistiska rörelse som försöker erövra Väst-Sahara.

regering få svårt att klara sig. Skulle även Marocko hamna inom den kommunistvänliga sfären skulle klara svårigheter uppstå för väststaterna att ersätta ett stopp för fosfatleveranserna eller att förhindra en prisexplosion på denna väsentliga råvara.

Géza Mólár

Ekonomi i Öst

Tecknen på en kris i ekonomin i Östeuropa blir allt fler. Tillväxtsiffrorna går ner, priserna höjs, den (dolda) arbetslösheten ökar.

För den som från västsidan ytligt betraktar den ekonomiska tillväxten i Östeuropa kan talen verka imponerande. 10% tillväxt är inte en ovanlig siffra, som ibland kunnat hållas i flera år. Men som så mycket i Öst är även tillväxtsiffrorna innehållslös propaganda. Även då de i och för sig är byggda på korrekta uppgifter säger de inte mycket om den verkliga tillväxten. Räknesättet är nämligen minst sagt märkligt.

Låt oss se på ett exempel: Tänk er att Volvo sålde en fjärdedel av sina fabriker till Saab, men att ingenting annat ändrades. Dvs. Volvo fortsatte att köpa delar från de fabriker som nu ägdes av Saab, för att sätta in dem i den färdiga Volvo-bilen. I svensk "kapitalistisk" nationalekonomi skulle en sådan förändring inte märkas. Produktionen skulle bli densamma oavsett om det var Volvo eller Saab som ägde komponentfabrikerna.

Hade vi däremot tillämpat en öststatsorienterad räkenskapsmetod skulle förändringen haft stort betydelse. Visserligen skulle med östs metod Volvo producera lika mycket, men Saab skulle samtidigt öka produktionen våldsamt. Det hela skulle noteras som en fantastisk ekonomisk tillväxt!

Så märkliga är alltså kommuniststaternas mätmetoder, och västerländska ekonomer sätter alltså ingen tilltro till de siffror som telegraferas ut från Warszawa, Prag och Moskva. Tyvärr är det ofta så att västerländsk press sväljer alltihop, vilket får till följd att den västerländska allmänheten blir felinfor-

merad. Man ställer sig aldrig frågan: Om det nu är så att Öst hela tiden har högre tillväxt, hur kommer det sig att de aldrig "när ifatt"? För Öst når aldrig ifatt. Man sacker istället hela tiden efter. Det är något som är inneboende i det kommunistiska ekonomiska systemet. 1967 producerade en östtysk arbetare 72% av vad en västtysk producerade. 1976, nio år senare, hade detta tal sjunkit till 65%.

På jordbruksområdet är förändringen i produktivitet ännu större. 1967 producerade den östtyske jordbruksarbetaren 92% av vad den västtyske gjorde. 1976 hade siffran fallit till 61%!

Ekonomen P. Marer har gjort ett försök att omvandla östeuropeiska tillväxtsiffror från början av stottioalet till västeuropeiska mått. Han har då kommit fram till följande:

Bulgarien	7,9	4,5
Tjeckoslovakien	5,7	3,4
Osttyskland	5,4	3,5
Ungern	6,2	3,6
Polen	9,8	6,7
Rumänien	11,3	6,1

Den första kolumnen visar de officiella tillväxttalen, den andra dessa tal omräknade till vad de skulle motsvara med västerländska mätmetoder. Vi skall hålla i minnet att Marer använder siffror från början av 1970-talet då tillväxten var betydligt högre än vad den är nu, såväl i Östeuropa som i Västeuropa.

Förstamajtal

Det tar tyvärr en viss tid innan innehållet i förstamajtalen i Mozambique kommer till vår kännedom. I denna kommunistiska stat innehöll förstamajtalet 1979 av president Samora Machel ett förbud mot fackföreningar!

(Index on Censorship, London)

Kommunistiskt hot över Karibien

Medan Carter talar om "normalisering" av förbindelserna med Kuba, har Fidel Castro i praktiken förklarat krig mot alla länder i det karibiska området och i Centralamerika. Även ledande tjänstemän i administrationen i Washington börjar nu inse detta faktum.

Robert Pastor, en av de främsta utrikespolitiska experterna i Washington, har exempelvis skickat ett hemligt PM till Vita Huset, där han varnar för Castros ökade inflytande i området. Enligt Pastor "finns kubanerna överallt i området" ett förhållande som han hävdar har oroad lokala politiker som Henry Forde, utrikesminister på Barbados och premiärminister Eric Williams på Trinidad och Tobago samt premiärminister Lee Moore på St Kitts och Nevis. Dessa ledande politiker är särskilt bekymrade för Washingtons avsaknad av reaktion på utvecklingen.

Ett PM från CIA i maj 1979 visade att kubanerna var särskilt aktiva när det gällde att understödja sandinisterna i Nicaragua, i tron att president Somoza var den hörnsten som hindrade Centralamerika från att falla i kommunisternas händer.

Enligt CIA-promemorian tror Castro-regimen att utsikterna för en revolutionär omvälvning i Centralamerika har avsevärt förbättrats på grund av utvecklingen i Nicaragua. Som en följd av denna övertygelse har Kuba intensifierat sina ansträngningar för att stödja upprorsgrupper, inte bara i Nicaragua — där tyngdpunkten tidigare låg — utan också i Guatemala och El Salvador.

De aktiviteter som kubanerna bedriver i de små östaterna i östra Karibiska havet inger också oro. Den 13 mars 1979 genomfördes en

kupp på Grenada och en självutnämnd "radikal vänsterregim" tog makten över landet. Grenadas nya regering vände sig genast till Havanna för att få vapen, militära rådgivare och annan hjälp.

I Washington fruktar man att vad som hände på Grenada (106.000 inv.) mycket väl kan inträffa på Dominica (78.000 inv.), Antigua (70.000 inv.), St Lucia (120.000 inv.) och St Vincent (112.000 inv.).

Det karibiska området — som omfattar en följd av öar längs en 300 mil lång sträcka från Bahamas till Trinidad omfattar även Mexiko, Centralamerika och norra Sydamerika. Området är av strategisk betydelse för USA på grund av Panama-kanalen, den internationella sjöfarten och handeln. Området levererar bl.a. två tredjedelar av den bauxit som USA:s aluminiumindustri behöver och i området raffinerar en fjärdedel av den olja som importeras till USA.

Även om länderna var för sig är små blir de tillsammans ett stort antal röster i FN och i regionala organisationer som Organisationen av Amerikanska Stater (OAS).

En ledande tjänsteman i Washington säger: "Det finns inte en ö i Karibien som inte skulle kunna drabbas av Grenadas öde inom en femårsperiod. Om man ser på Centralamerika i väster och ministaterna i öster kan vi säga att vi har en cirkelformad krishörd alldeles inpå oss."

Mot bakgrund av Castros ökade aktivitet har västvänliga ledare klagat på att USA inte gjort tillräckliga insatser i området. Henry Forde, Barbados' utrikesminister berättade att kubanerna vid en regional konferens för

utrikesministrarna på Jamaica för en tid sedan hade hyrt ett stort antal rum på hotellet där ministrarna bodde och t.o.m. försökte få information från medföljande sekreterare. Forde konstaterade att USA å andra sidan inte fanns tillstådes överhuvudtaget.

Forde och andra anti-kommunistiska ledare i området menar att Castro försiktigt håller på att återgå till sin tidigare politik för att exportera revolutionen till Centralamerika. Efter att i nästan tio års tid ha haft uppmärksamheten riktad åt annat håll förser Castro återigen vänsterguerrillan med vapen och rådgivare.

CIA-promemorian menar att kubanerna i början av februari 1979 ordnade ett möte i Costa Rica, dit representanter för kommunistpartierna i Centralamerika, Panama och Mexiko kom. Kubanerna utnyttjade tillfället för att få delegaterna att öka stödet till sandinisterna i Nicaragua. Man diskuterade också planer på ett uppföljningsmöte i Havanna som skulle ta upp hur revolutionär verksamhet i hela Centralamerika skulle kunna stödjas. Kubanerna är f.n. djupt inblandade i verksamhet i Guatemala och El Salvador.

Fidel Castro är på marsch — inte bara i Afrika, där Carter nästan har stött hans verksamhet — utan också i det karibiska området. USA:s passivitet har spelat en betydelsefull roll när det gällt att öppna möjligheterna för Castro att arbeta så nära hemmaplan. Om den passiviteten fortsätter kan Karibien bli ett kommunistiskt innanhav.

Allan C. Brownfeld

CONTRA

För frihet — mot socialism

Contra-Tryck, Stockholm 1980
oberoende borgerlig tidskrift
ISSN 0347-6472

Utgivning:

Contra utkommer med sex nummer per år. Nästa nummer utkommer i april.

Ansvarig utgivare:

Christer Arkefors
Stf ansvarig utgivare: Benny Rung

Adresser:

Box 6082, 102 32 Stockholm.
Telefon 08-39 66 81.
Box 426, 701 06 Örebro.

Prenumeration:

26 kronor (eller mark) per år.
Postgiro 85 95 89-4.
Bankgiro 261-2638.
Finskt postgiro 1125 82-9.

Redaktion:

Christer Arkefors, Géza Mólnár, Carl G. Holm, Benny Rung och Claes Alm-gren.

Speciella medarbetare:

Robert Gothius, Klas von Holst, Andrzej Olechno och Thomas Nilsson. *Utländskorrespondenter*: Allan C. Brownfeld, Washington; Harry Jones, London; Vincent H. Miller, Toronto och Per Danielsen, Oslo.

Presslagd 1980-02-07